

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמיתי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; מצות ההשערת: אתנה, סלקו = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, ומדו לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.1 בראשית - ויחי מה

בראשית ויחי מה, ד: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַנְּגִי מִפְרָדְךָ וְהִרְבִּיתִיךָ וַנְּתַתִּיךָ לְקַתֵּל עַמִּים וְנִתְחַי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּתַת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲזַת עוֹלָם:

וְנִתְחַי - קדמא ואולא במלה אחת, בתפקיד שוויון, בתפקיד בעושה תלוי המעשה

[רבי יוסף בכור שור] (ד) וְנִתְחַי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּתַת וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני. (ה-ז)

פְּרָאוּבוּ וְשִׁמְעוּ - ליטול שני חלקים בארץ, ולכך קרוב לשליש ארץ ישראל לבני רחל בעבר הירדן, שיש לה שני מטות וחצי בתשעה מטות וחצי.

[ראב"ע פירוש שנמסר לתלמיד] ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי רצוני; וגו'

וְנִתְחַי - קדמא ואולא במלה אחת בתפקידים: (א) בעושה תלוי מעשה, ליעקב אבינו הרשות להעניק חלקי הארץ לפי החלטתו

(ב) שוויון, השוואת בני יוסף לבני יעקב להשלים מנין השבטים לי"ב שבטים נוחלים וכל המסתעף מכך (מחנות במדבר, ירושת הארץ כשבטים).

בראשית ויחי מה, טז: הַמְלֵאךְ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל-רָע יְבָרַךְ אֶת-הַנְּעָרִים

וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבֹרְתָהֶם וַיִּצְחַק

וַיִּדְוֶנוּ לְרֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

הַמְלֵאךְ - תלישא-קטנה, בעל בחינה נעלה, כפירוש [אור-החיים] - פירוש מאמר ה' אשר יצו את ידידיו אליו יקרא מלאך ... שיהיה

מימרא ה' בסעדם ויברך אותם. ודרשה בדרך תורת חב"ד המלאך בטל אל שולחו, כפירוש [שפת"ח] - אין למלאך כח לגאול שום אדם בלא רשות הקב"ה.

הַגָּאֵל אֹתִי - קדמא אולא, בתפקיד כלל השגחת ה' המתבטאת במאמרו הוא מלאכו, המלמד כי ברכת הבנים וסעדם תהיה מה' יתברך.

הַמְלֵאךְ הַגָּאֵל אֹתִי - מהווה כעין כלל או מלמד ופרטיו אחריו

(א) **הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל-רָע**

(ב) **יְבָרַךְ אֶת-הַנְּעָרִים**

(ג) **וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי**

(ד) **וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבֹרְתָהֶם וַיִּצְחַק**

וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי - מהפך פשטא זקף-קטן ע"פ [אור-החיים] מצניע שם יעקב (כמו שהצניע בפסוק ט"ו) ... "והזכיר גם כן וזכותו

בהצניע" וזה מעשה המהפך פשטא שאף שלא מזכיר שם יעקב יהיה בהם שמו כמו שם אבותיו המפורש

וְשֵׁם אֲבֹתֵי - מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, והטפחא פותחת טפח למעט ע"י האיפיון הנאמר במלים **אֲבֹרְתָהֶם**

וַיִּצְחַק - מונח אתנה, בתפקיד רבוי והגבלה. ויוסבר הרבוי והגבלה כך: בדף [פנינים לך לך התשע"א, הרב יוסף ברגר], כתב בשם

"אדני פז" על (בר' לך טו, טו) **וְאֵתָה תְּבֹאֵ אֶל-אֲבֹתֶיךָ** (יו"ד יתירה, מרמזת על רבוי אבות) כיון שתרצה עשה תשובה הוא מביא את נחור אביו לגן עדן, כדי שלא יהיה נחור בגיהנום והוא בגן עדן. אם כן מרכא טפקא מרבה אותם לגן עדן,

אבל ע"פ [ספורנו] דווקא שם אבותי **אֲבֹרְתָהֶם וַיִּצְחַק** ולא שם תרח ונחור כי הצדיקים לא יקרא עליהם שם אבותיהם הרשעים וכן

בהפך כאמרו רז"ל [סנהדרין פרק אלו הנחנקין] וגו'

ועל כך מרמזים **אֲבֹרְתָהֶם וַיִּצְחַק** מונח אתנה בתפקיד רבוי והגבלה, שמגביל את הברכה לאברהם ויצחק וממעט את תרח ונחור מברכת

האבות.

יְבָרַךְ אֶת-הַנְּעָרִים - זרקא סגול, בתפקיד הוספה מסוג הענין על הענין, ע"פ [אור-החיים] ד"ה **וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי** וגו' ההוספות הן:

(א) שיהיו בהדרגת שלושת האבות שכשם שאין אדם יכול לנתק או לקלקל באחד מג' האבות ואין צריך לומר ככולן ביחד,

כמו כן הם.

(ב) שיגיע באמצעותם יקר לשם אבות

(ג) יהיה חבוב הזכרת שמם לפני ה' כחבוב הזכרת אברהם, יצחק ויעקב וכו'... כי שמו של אפרים נתיקר בעיני ה' ומזכירו

בחסק וחבה יתירה.

ע"פ [שפת"ח] על [רש"י] ד"ה את-הנערים - מנשה ואפרים, ... והא דבירך אותם ב' פעמים יש לומר כתיב פסוק ט"ו (בר' ויחי מה, טו)

וַיִּבְרַךְ אֶת-יוֹסֵף וכלל אותם בברכתו של יוסף אבל לא בירך אותם בפני עצמם ואח"כ ייחס להם ברכה בפני עצמם (קצ"מ)

הַמְלֵאךְ - תרסא מציייר מחיצה מקיפה כפי' [ראב"ע שמות ג'] כאשר אמר דוד: (תה' לד, ח) **תִּהְיֶה מְלֵאךְ-יְהִי סִבְיָב לִירְאֵיו וַיִּסְלַצֵם:**

מִכָּל-רָע - רביע, מיוצג ע"י ארבעה מלאכי שמאל וההגנה מהם ע"י ארבעה מלאכי ימין או ארבע קבוצות מלאכי ימין

הנקראות ע"ש מלאך המנהיגם. כנאמר ב-[זוהר כרך ב (שמות) פרשת בא דף מב,א] דלכל בר נש דאית ביה ארבע יסודין ארבע מלאכים

נחתין עמיה מימינא וארבע משמאלא, ארבע מימינא מיכ"ל גבריאל רפ"ל נוריא"ל וארבע משמאלא עו"ן משחי"ת א"ף וחמ"ה,

[זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויחי דף רכח,ב] קודשא בריך הוא עביד לתתא כגוונא דלעילא כרוכים דיוקנא דלהון כחיוז רביין וקיימין תחת

האי אתר מימינא ומשמאלא ואלין אתברכן בקדמיתא מהנהו ברכאן דנגדן מעילא ומהכא נגדי ברכאן לתתא ועל דא כתיב **הַמְלֵאךְ הַגָּאֵל אֹתִי**

מִכָּל-רָע, אותי דנטיל ברכאן מגוונין דלעילא וכיון דאיהו נטיל **יְבָרַךְ אֶת-הַנְּעָרִים** דא רוא דכרוכים דמנייהו נגדי ברכאן מעילאי לתתאי (נ"א

ותתאי):

[אבן עזרא הפירוש הקצר] (שמות ג, ג) וַיֹּאמֶר ה' רְאֵה רְאִיתִי - אלה דברי המלאך. תראה אמר יעקב (בראשית מת, טו - טז), **הַגָּאֵלְהִים אֶשְׂרִי**

הַתְּהַלְכוּ אֲבֹתֵי והוא המלאך, כאשר אמר הכתוב (ש' מש' כג,כא) **הַשְׁמַר מִפְּנֵינוּ וְשִׁמְעוּ בְּקוֹלֵנוּ**, והטעם כי, מלאך השם היה עם האבות, והם הולכים אל

המקום אשר יוליכם, כאשר היה עם בניהם. וטעם (בר' ויחי מה, טו) **הָרְעִינָה אֹתִי** - הוא המוליכו ממקום למקום ונותן לו כל צרכו והושיעו מכל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלאמ ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

צרותיו. ואל תתמה איך יהיה המלאך רועה, כי הכל בצווי השם. ולמה לא תמהה על מלת (מת, טו) **הנאל אתי מכל-רע**, והשם הוא הגואל. רק הוא כאשר אמר דוד: (תה' לד, ה) **הנה מלאך-יה' סביב ליראיו ויחלצם**.

[ספר אבודרהם ברכת הראייה, השבח וההודאה] היוצא בלילה אומר לשם שמירה מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני אוריאל. ומאחרי רפאל. ושכינת אל על ראשי הצילנו ה' מפגע ומשטן רע. ולשון זה כדאיחא בפרקי רבי אליעזר ארבע כתות של מלאכי השרת מקלסין לפני הקב"ה מחנה ראשונה של מיכאל על ימינו. מחנה שניה של גבריאל על שמאלו. מחנה שלישית של אוריאל מלפניו. מחנה רביעית של רפאל מאחוריו ושכינת של הב"ה באמצע והוא יושב על כסא רם ונשא. (ודומה בסידור רש"י סימן תכט, וויטרי סימן עז) **[כלי יקר]** אבל בענין השמירה מכל רע שנעשה על ידי שליח אמר (ברי ויחי מת, טו) **הפולאך הנאל אתי מכל-רע**, כי תמיד מלאכיו יצוה לשומרו בכל דרכיו:

וידקו לרב - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, תכלית ברכת ה' במאמרו = מלאכו ע"פ [אור-חיים] להגדיל בהם כח הרבוי יתר על הדגים ולא ישלוט בהם עין הרע.

בראשית ויחי מח, כ: ויברככם ביום ההוא לאמור
בך וברך ישראל לאמר ישמך אלהים כאפרים וכמנשה
ויברככם וישם את-אפרים לפני מנשה:

ויברככם - קדמא ואולא בתיבה אחת - בעושה תלוי המעשה, בידי יעקב הרשות לברך הברכות ולהקדים ברכת בני בנו החביבים עליו לפני ברכת בניו (ע"פ **תורה שלמה כג בשם זוהר חלק א רלג א**)
(א) הקדים ברכת בני יוסף לבני יעקב,
(ב) הקדים בין בני יוסף את אפרים למנשה,
(ג) קבע הלכה לברכת הבנים בך יברך ישראל לאמר ישמך א-לקים כאפרים וכמנשה

ויברככם - קדמא ואולא במלה אחת, השווה ברכת הנכדים תחת השם יוסף להתברך בשווה לשאר השבטים בני יעקב.
ביום ההוא לאמור - מונח זרקא סגול, ענין של הוספת דבר מסוג המדובר בו, כאן ע"פ [תורה שלמה (קכב, קכד)] תחילה ברכם במלאך הגואל ואח"כ הוסיף שאר הברכות בברכה שלימה (כי כתוב לאמור מלא)

בראשית ויחי ג, יז:
כה-תאמרו ליוסף אָנָּה שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי-רָעָה גַמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְגַבְרָה יוֹסֵף
בְּדַבְרָם אָלָיו:

תורה תמימה בראשית ג, יז
(יז) **אָנָּה שָׂא נָא** - א"ר יוסי ב"ר חנינא, כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש יותר מג' פעמים, שנאמר, **אנא שא נא וגו' ועתה שא נא** (מ) [יומא פ"ז א']:

הערות על תורה תמימה בראשית פרק נ פסוק יז
(יח) דייק מדכתבי שלש פעמים נא, ועיין בחא"ג, ור"ל שאינו מחויב לבקש יותר, אבל הרשות בידו לבקש יותר מג' פעמים, בכ"ז אם לא מחל לו לאחר הפעם השלישי, צריך המבקש לומר בפני עשרה שביקש ממנו ולא מחל לו. ועיין מש"כ בענין זה לעיל בפי' וירא בפסוק ויתפלל אברהם וגו', ופרטי דינים מזה באור"ח סי' תר"ו. - ודע דאימת במדרשים, אמר הקב"ה, אתם אמרתם כלשון אנא שא נא, חייכם שיצא מבניכם כהן גדול שיכנוס ביה"כ לקדשי קדשים ויאמר אנא כפר, וז"ל שייכות הסמיכות ע"פ מ"ד ביומא י"ח א', שהיו משיביעין לכה"ג שלא ינהוג מעשה הצדוקים בעבודתו, ועל זה היה פורש ובוכה, ואף הכא היה כן שחשדו ליוסף במה שאין בו [שרוצה לנקום מהם] ובכה על זה כמבואר בקרא:

מחזור יוח"כ, פיוט עבודת כ"ג ביום הכפורים: כהן גדול מתוודה שלוש פעמים בפר שלו, בשעיר פנימי, בשעיר לעזאזל וכל פעם מבקש **אנא בשם** אפשר כי תלישא-גדולה כאן משמשת
א' כשיעור של שלוש בקשות מחילה, ואם לא מחל יאמר המבקש בפני עשרה שביקש ולא מחל לו.
ב' מחילה אלו עניני שמיים, וכאן זה מעבר ע"י הפור לבקשת המחילה ע"י כהן גדול ביה"כ מהקב"ה
פור מעביר ענין שיעור שלוש בקשות מחילה לבקשות כ"ג ביה"כ. תורה תמימה למד מבכי יוסף על שחשדו בו שרוצה לנקום באחיו לבכי כ"ג על שחשדו בו שמא ינהוג כצדוקים בעבודתו.

בראשית ויחי נכד:
ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת ואלהים פקד ופקד אתכם והעלה אתכם מן-הארץ הזאת אל-הארץ אשר נשבע לאבותיכם ליצחק וליעקב:
הזאת אל-הארץ - זקף-קטן זקף-גדול, גי' 740, שָׁמַרְתָּ, תָּשַׁרְתָּ, הפרש מתקע"ו סך"ק,

סה"כ כאלו נאמר שָׁמַרְתָּ סך"ק, תָּשַׁרְתָּ סך"ק, כנאמר ב- **שיר השירים ב, ט** **משלית מן-החלונות מצייץ מן-החרקים**, מסייע לעם ישראל לפתוח חרץ, סדק לעת הגאולה, התעוררותא דלמעלה, ואז כאשר עם ישראל פותח כפתחו של מחט ומתעורר, התעוררותא דלתתא, הקב"ה פותח הגאולה כפתחו שלו אולם.

שיר השירים ב: ס [ח] **קול דודי הנה-זה בא מדלג על-תהרים מקפץ על-הנבעות:**
[ט] **דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה-זה עומד אתר פתלנו משלית מן-החלונות מצייץ מן-החרקים:**
[י] **ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיני ופתי ולכי-לך:**

כ"ה טוב טעם ודעת ולדני (טורד"ל) כי במצוות האמתי - תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **מצות ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) - להגביל; **מונת** - רבוי; **המפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבוי**, **דרגא** - מצרף; **תבר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** - קב"ש ששנויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** - בדר"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט; **ד' ארץ-קטן** - 2; **זקף-גזול** - 3; **רביע** - 4; **מונת רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקש; השלישיה: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.2 בראשית ויחי מז,כה

בראשית ויחי מת,א: ויהי אחריו הדברים האלה ניאמר ליוסף הגה אביה חלה
ניקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים:
בבלי בבא מציעא פז,א

... פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק עד אברהם לא היה זקנה שאין בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי **והוה זקנה** שנאמר **ואברהם זקן בא בימים** עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי **והוה חולשא** שנאמר **ניאמר ליוסף הגה אביה חלה** עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר **(מלכים ב' ג' יג)** **ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו**

תורה תמימה (א) **הגה אביה חלה** - תניא, עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב ובעי רחמי והוה חולשא, שנאמר, **ניאמר ליוסף הגה אביה חלה** (ב"מ פ"ז א'):
תורה תמימה הערה א

(א) לא נתבאר מאין מוכח זה מפסוק זה, ואפשר לומר ע"פ הנהוג במדות אנשים בעלי מדות להזהר לבשר בשורה רעה מפורש, וכשצריכים לזה מודיעים ברמז בהפוך הענין מאנשים אחרים, כדי שייכינו שאצל זה האיש המצב בהיפך, וכמו בריש פסחים ד' א' שאל ר' חייא לרב אביי קיים השיב לו שאמו קיימת והבין ר' חייא שאביו מת, והנה כאן ה' המגיד הזה - אפרים בן יוסף (ע' רש"י) שהי' בעל נמוס ודרך ארץ, וא"כ לא הו"ל לבשר ליוסף מפורש שאביו חולה אלא בענין נרמז, כמו שאם ה' מגיד לו שאביו בריאים והי' מבין שאביו חולה, אך מכיון שעד יעקב לא הוה חולשא כלל לא הי' יוסף מבין מבשורה כזו שהוא חולה, אלא הי' חושב כי אביו מת, אחרי שעד אז היתה היפך הבריאות - המיתה, ולכן הי' מוכרח לומר מפורש שהוא חולה, וממילא מבואר שעד יעקב לא הוה חולשא כלל, ודוק. - גם י"ל בטעם דרשא זו ע"פ מש"כ הרשב"ם בפ' תולדות בפסוק והנה תומים בבטנה ובפ' ויצא בפסוק והנה היא לאה, **דעל כל דבר חידוש שלא הי' עד כה רגיל הכתוב לומר הנה, יעו"ש**, ואנחנו הארכנו בכלל זה לעיל בפ' לך בפסוק הנה נא ידעת כי אשה יפת מראה את, יעו"ש, וכאן אמר הנה אביך חולה, מבואר שהי' הענין דבר חדש. וע"ע השייך לאגדה זו בתוס' ב"ב ט"ז ב'. - ובטעם הדבר שביקש יעקב שתהיה חולשא פירש"י כאן כדי שיצוה לביתו, וכ"מ במ"ד, אבל בסנהדרין ק"ז ב' פירש כדי שיהא פנאי לכל אחד מבניו לבא ממקומו להיות אצלו בשעת מיתה, ולכאורה צ"ע פירש"י שלפנינו, כדי שיצוה, דהא ענין צוואת מצינו עוד קודם יעקב, כמבואר בסנהדרין צ"א א' באברהם, ומבואר באגדות דשת צוה את בניו, ובפסחים ק"ג ב' איתא, חמשה דברים צוה כנען את בניו, וגם קשה, דהא צוה אפרש לעשות עורנו בחיים ובשלמות בריאותו. ולכן נראה דכונת רש"י כאן ובסנהדרין אחת היא, והענין הוא, משום דכפי הנראה מפשטות הכתובים רצה יעקב ובינו להוכיח את בניו, וכ"מ במ"ד, ומבואר בספרי ר"פ דברים שאין מוכיחים אלא סמוך למיתה, ולכן רצה לדעת את עתו. ומש"כ רש"י כאן כדי שיצוה - היינו צוואת דברי מוסר, וכמ"ש סוף הפרשה ויכל יעקב לצוה את בניו, וקאי על הפרשה הקודמת דאירי מדברים מוסרים, הרי דגם דברים מוסרים נקראו צוואה. - והנה בגמרא לא נתבאר אופן המיתה קודם שביקש יעקב חולשא קודמת, רק בילקוט פ' לך רמז ע"ז מבואר שהיו מתים ע"י עטישה, והיינו שהי' אדם עוטש ונשמתו יוצאת מנחיריו [באופן שבאה לו כמש"כ ויפח באפיו נשמת חיים], ולכן המנהג כשאדם עוטש אומרים לחיים ולשלום, מפני שאז נחשב לשעת סכנה. ועיין ברכות נ"ג א', אין אומרים מרפא בביהכ"נ מפני בטול תורה, ופירש"י לאדם המתעטש רגילין לומר אסותא, עכ"ל, משמע דאינו מצד הדין אלא מנהג בעלמא, אבל בילקוט ומ"ר שם איתא הלשון חייב אדם בעטישה להודות להקב"ה וכו', וצ"ל דלהאדם עצמו הוא חיוב ולאחרים הוא מנהג מוסרי ודרך ארץ, והנה עכ"פ להמעטש עצמו הוא חיוב, וצ"ע שאין נוהגין כן, ויש אומרים בשעת עטישה לישועתך קייתי ה', ואולי זה הוא ממקור החיוב המבואר, אבל לא נתפסט מנהג זה:

[א] ויהי - רביע, אפשר שמרמז כי יש ללמוד כאן ארבע דרשה (א)

[א] ויהי אחריו הדברים האלה ניאמר ליוסף - פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של כעין היקש (א) לאופן הודעת בשורה רעה ע"פ **תורה תמימה הערה א** ... ואפשר לומר ע"פ הנהוג במדות אנשים בעלי מדות להזהר לבשר בשורה רעה מפורש, וכשצריכים לזה מודיעים ברמז בהפוך הענין מאנשים אחרים, כדי שייכינו (יקישו מהמסופר) שאצל זה האיש המצב בהיפך,

דרשה (ב)

ועוד ענין של היקש (ב) לאחל לאדם בריאות בשעה שמתעטש וגם שהאדם יאחל לעצמו בריאות ע"פ **תורה תמימה הערה א** ... והנה בגמרא לא נתבאר אופן המיתה קודם שביקש יעקב חולשא קודמת, רק בילקוט פ' לך רמז ע"ז מבואר שהיו מתים ע"י עטישה, והיינו שהי' אדם עוטש ונשמתו יוצאת מנחיריו [באופן שבאה לו כמש"כ ויפח באפיו נשמת חיים], ולכן המנהג כשאדם עוטש אומרים לחיים ולשלום, מפני שאז נחשב לשעת סכנה. ... אבל בילקוט ומ"ר שם איתא הלשון חייב אדם בעטישה להודות להקב"ה וכו', וצ"ל דלהאדם עצמו הוא חיוב ולאחרים הוא מנהג מוסרי ודרך ארץ, והנה עכ"פ להמעטש עצמו הוא חיוב, וצ"ע שאין נוהגין כן, ויש אומרים בשעת עטישה לישועתך קייתי ה', ואולי זה הוא ממקור החיוב המבואר, אבל לא נתפסט מנהג זה: **פרקי דר"א פרק נ"ב** חייב אדם לומר בעטישתו חיים שנהפך המות הזה לאור שנאמר **(איוב מא' ג)** **עטישתיו תהל אור**. (ר' דני פדלון הי"ו מנהג העדה הלוכית הרואה מעטש אומר לו חיים טובים, והמעטש עונה וסיפו לך שנות חיים, ומוסיף ואומר לישועתך קייתי ה')

דרשה (ג)

[א] ויהי אחריו הדברים האלה ניאמר ליוסף - רביע ... פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של דבר עצמתי כאן שנוי עצום בטבע הבריות, ע"פ **תורה תמימה הערה א** מכיון שעד יעקב לא הוה חולשא כלל לא הי' יוסף מבין מבשורה כזו שהוא חולה, אלא הי' חושב כי אביו מת, אחרי שעד אז היתה היפך הבריאות - המיתה, ולכן הי' מוכרח לומר מפורש שהוא חולה, וממילא מבואר שעד יעקב לא הוה חולשא כלל,

דרשה (ד)

בבלי בבא מציעא פז,א ... עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי **והוה חולשא** שנאמר **ניאמר ליוסף הגה אביה חלה** ע"פ **תורה תמימה הערה א** דעל כל דבר חידוש שלא הי' עד כה רגיל הכתוב לומר הנה, **הגה אביה** - מרכא טפחא, יתור לרבות כי ע"י בקשת יעקב באה חולשה לבני אדם, **חלה** - אתנה, מגביל לומר שמחולי זה לא הבריא אלא מתו. וזה נתמך מהמשך **בבלי בבא מציעא פז,א** ... עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח (לא היה חולה שהבריא) אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו (משמע שהיה קודם חולה והבריא), כלומר מיעקב החל חולי ולא היו מבריאם ממנו ומתים. ביקש אלישע שיבראו מחולי ונהיה שנוי בעולם והחלו להבריא

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מנצח (ל) כי במצוותיך האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; **מצות ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, ומדו לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פזר - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

מחוללים.

בראשית ויחי מחא, ויהי אחריו הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים:

ברתא דמלכא, רוזוף בנימין זאב וולף בן אריה, קבלה ע' 116 (ע"פ אוצר החכמה) ואמאי אמרו חכמים עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא. בראשית ויחי מחא, ויאמר ליוסף הנה אביך חלה
אלא שאמרו חכמים בדרך מליצה: מדברים על חולשת הגוף ומרמזים על חולשת הנשמה (מהפך פשטא זקא-גדול), כלומר חולי הגוף
זו זקא-קטן, אבל חולי הנשמה, חולי הנפש זו זקא-גדול
טט - תבנית טעמים מהפך פשטא זקא-גדול לא מצויה בתורה. בד"כ תבנית הטעמים היא מהפך פשטא זקא-קטן
בכל אופן זכינו ללמוד שסובר הכותב שמהפך פשטא מוציא ענין ממשוטו כגון כאן מדברים על חולשת הגוף ומרמזים על חולשת הנשמה

בראשית ויחי מחב, [ב] ויגד ליעקב ויאמר הנה בנה יוסף פא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה:

[ב] ויגד ליעקב ויאמר - מונח זקא-קטן זקא-גדול,
רש"י (א) ויאמר ליוסף - אחד המגידיים, ... ויש אומרים אפרים היה וגו' (תנחומא ו, ב) ויגד - המגיד ליעקב ולא פירש מי וגו' ליעקב ויאמר - זקא-קטן זקא-גדול, כבר מצאנו מקראות אחרים בהם זקא-קטן זקא-גדול, מלווה מקרא שמרמו ע"י גי' תקע"ו (= הודיעה) בבנואה, ברוח קודש, ע"י בת קול. אפשר שגם כאן המגיד הסתמי משמעותו כעין הודעה רוחנית. ראה פתרון אפשרי להלן:
ליעקב ויאמר - זקא-קטן זקא-גדול גי' 576 = תקע"ו, גי' המלים המוטעמות 212 + 257 = 469, ההפרש של גי' המלים המוטעמות מגי' המלים זקא-קטן זקא-גדול 576 - 469 = 107 = קב"ה (ר"ת קדוש ברוך הוא (בשם הבחור א"צ"ר הי"ו))

בבלי בבא מציעא פזא

... פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר ויאמר ליוסף הנה אביך חלה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר (מלכים ב' יגד) ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו הפסוקים הקשורים לגמרא הזאת מובאים להלן:

בראשית חיי שרה כד, [א] ואברהם זקן פא בימים ויהי ברכ את אברהם בכל:

[ג] ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא-תקח אשה לבני מבנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבן:
[ה] ויאמר אליו העבד אילי לא-האבה האשה ללכת אחרי אל-הארץ הזאת ההשב אשיב את-בנה אל-הארץ אשר יצאת משם:
מלכים ב' יגד, ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו

וירד אליו יואש מלך-ישראל ויבך על-פניו ויאמר אבי ו אבי - רביע ... פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של דבר עצמתי כאן שנוי

יצאם מלך-ישראל ויבך על-פניו ויאמר אבי ו אבי - רביע ... פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של דבר עצמתי כאן שנוי
עצום בטבע הבריות, ע"פ בבלי בבא מציעא פזא, עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר (מלכים ב' יגד) ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו
בקו מחשבה של זקנה וחולשה החזרת בעולם, לכאורה גם שני הפסוקים הנוספים היו צריכים להכיל פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים בתפקיד דבר החזור וקורה. באברהם אין ובאלישע יש. אבל באברהם יש הפתעה כי בפסוקים סמוכים **בראשית חיי שרה כד, ג יש שלושה מופעים כאלה.**

בראשית ויחי מחה: ועתה שני-בניה הנולדים לך בארץ מצרים עד-באי אליך מצרימה לי-הם אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו-לי:

ועתה - פזר אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו-לי: - (אתנח) פשטא זקא-קטן וההלכה אחריו, כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמייצגי כל בני יעקב לירושה בארץ ישראל, הלימוד אלפניו מכוון אל תחילת הקרא ועתה - פזר - מלמד למקום אחר, אל ההלכה ע"פ [בבלי כתובות עבב] (וראה גם שם) אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולידיו בפני מולידיו וסימניך (בר ויחי מחה) אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו-לי: - (אתנח) פשטא זקא-קטן והוא תאור ואחריו הלכה. ההלכה שהמקללת ילדיו בפני מולידיו או מולידיו בפני ילדיו יוציאה בלא כתובה. כיצד הגענו לכתובה?
שני-בניה - תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו. כנגד ראובן ושמעון וזאת כיון שיוסף הראה ליעקב שטר כתובה בה נשא את אסנת לאשה וגם הקמיע שכתב יעקב ושם על צוארה, הבנים הם בכלל ישראל.
• במעמד ברכת יעקב ליוסף ולבניו נמצאים יחד יעקב מולידו של יוסף ובני יוסף אפרים ומנשה בני אסנת שיוסף נשאה בכתובה, אם ח"ו האשה תקלל הסבא או הנכדים בעת המצאם ביחד התלישא-קטנה עוקרת אותה מזכות הכתובה להוציאה בלא כתובה..
ועתה שני-בניה פזר תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו.
ועתה שני-בניה פזר לימוד למקומו - אפשר כי מלמד רשות לאבא לתת מתנות מחיים שלא כפי שאחרי מותו הירושה לבכור פי שניים משאר האחים.

רש"י (ה) שני בניך הנולדים לך... עד באי אליך - לפני בואי אליך; כלומר, שנוולדו משפרשתה הימני עד שבאתי אצלך, לי הם - בחשבון שאר בני, ליטול חלק בארץ איש כנגדו. ראב"ע פירוש שנמסר לתלמיד ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי רצוני; וגו' רבי יוסף בכור שור (ד) ונתתי את הארץ הזאת וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני.
פראובן ושמעון י - מרכא טפקא, יתור לרבות את כל בני יעקב להשוואה לאפרים ומנשה בני יוסף שיחשבו שוים לירושת הארץ.

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טוטרול) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; זרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.3 בראשית יוחי מז, כח

בראשית יוחי מז, כח:

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיִּים וְשִׁבְעִים שָׁנָה וַיָּאָרְבְּעִים וַיִּמָּאֵת שָׁנָה:

רש"י (כח) וַיְחִי יַעֲקֹב – למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד, שהתחילו לשעבדם. דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו. בראשית רבה (צו, א).

וַיְחִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיִּים וְשִׁבְעִים שָׁנָה – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החזור וקורה, היקש, בנין אב. הדבר החזור וקורה עשוי להילמד מפירוש רש"י בשני ענינים. (א) כאשר נפטר נשיא הדור ואין הדרכה ומגן עלולה לקרות צרת שיעבוד;

(ב) כל המבקש לגלות את הקץ יקח מוסר מיעקב אבינו שנסתם ממנו הקץ ולכן אל ינסה לגלות כי גם יסתם ממנו. (ג) ומ-ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בפרשות שונות בכל דור נשי"א הדור הוא בנוטריקון ניצוץ של יעקב אבינו, וכן רבינו הקדוש

הוא רבי יהודה הנשיא כדאיתא ב-ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת יוחי ואיתא בבראשית רבה (צ"ו, ה') על רבי שהיה ניצוץ מנשמת יעקב אבינו ע"ה שהיה דר בציפורי שבע עשרה שנה וקרא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחיה יהודה וכו'. וכל אותם השנים היה חושש ביסורין כדי לתקן כללות נפשות ישראל שיוכו לשלימות החיות של עולם הבא וגם מה שעבר עליהם יהיה בסוף נתקן הכל כמו שנאמר (דניאל י"ב, ב') ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו', ... ועשה כמו שעשה יעקב אבינו על זה גמר אומר ויחי ימי יעקב שני חייו בכלל מאה ארבעים ושבע שנה שעל ידי השבע עשרה שנה שבסוף נתבררו כל בחינת חיי יעקב שהמה הנפשות השפלים לטובה.

בראשית יוחי מז, ל:

וַיִּשְׁכַּבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי וַיִּקְבְּרֵתֶם וַיֹּאמְרוּ אֲנֹכִי אֲעֲשֶׂה כְּדַבְּרֶיךָ:

תורה תמימה

(ל) וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם – אמר קנא, דברים בגו⁸⁸, יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבחור"ל חיים למה הטריח את בניו - מפני שלא קיבל עליו צער מחילות⁸² [כתובות ק"א א']:

תורה תמימה הערות (א) ר"ל יש כאן דברים מסותרים בענין זה וצריך לשים לב להם:

(יב) ר"ל אף על פי שלא היה צריך לזכות א"י שהיא מכפרת כמש"כ (פ' האזינו) וכפר אדמתו עמו, מפני שצדיק גמור הי', בכ"ז לא רצה להקבר בחור"ל מפני שלא קיבל עליו צער גלגול מחילות שבאים לזה הצדיקים הקבורים בחור"ל, והיינו, שעצמותיהם מתגלגלים ע"י מחילות האדמה עד א"י וחיים שם. ואמנם צ"ע דלפי טעם זה לבר הו"ל לצות לבניו שיקחו את עצמותיו לעת שיצאו ממצרים כמ"ש יוסף והעלייתם את עצמותי, וצ"ל דעוד טעמים היו לו ליעקב שלא רצה להקבר במצרים וכמש"כ רש"י שחשש שלא יעשוהו אלוה, וכעין מ"ש בירושלמי ע"ז פ"ג ה"ב אנשי כות עשו רגלי' דיעקב על שם שאמר לו לבן נחשתי ויברכני ה' בגללך, ולכן חשש שאח"כ לא יניחו לקחת את גופו ועצמותיו, וכמו שהי' באמת ביוסף שלא הניחו למשה לקחת עצמותיו והי' טרח הרבה בזה, כמבואר בירושלמי סוטה פ"א ה"ז יעו"ש:

וַיִּשְׁכַּבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם – פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנח). כעין דבר החזור וקורה, היקש, בנין אב. יעקב אבינו ביקש למנוע מעצמו צער גלגול מחילות אם היה נקבר במצרים, והתבנית מרמזת בכעין היקש מיעקב אבינו הצדיק לצדיקים אחרים שנקברו בחור"ל שיצטרכו לקבל עליהם צער גלגול מחילות כדי להגיע לארץ-ישראל. ועוד יש ללמוד מיעקב אבינו שצדיקים שבחור"ל יצניעו את המופתים שהם עושים לטובת העולם כדי שלא יעשו אותם לאלוה. כי יעקב ברך את פרעה שהנילוס יעלה לקראתו ולכן מצרים לא רצו להניח להוציא גופו ממצרים וכך עשו ליוסף.

ועוד היקש ע"פ פירוש תורה תמימה וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם – טול עמי מעפר מצרים⁸³, [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁸⁴ [נזיר ס"ה א']:

(ג) פשוט דמדייק יתור המלה מִמִּצְרַיִם שאינה דרושה לענין:

(יד) טעם הדבר מפני שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם רקב או דם או ליחה מהמת, ולכן נוטל את העפר התחוח שתחתיו ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה ואח"כ מותר לעשות שם טהרות ואינו חושש שמא עוד מת קבור שם. ואף על פי דבעלמא קי"ל מת מצוה קונה מקומו, מכל מקום לא חיישינן שזה הי' מת מצוה, משום דע"פ רוב מת מצוה קלא אית לי'. ומ"ש הלשון מושכב כדרכו בא לאפוקי אם מצאו יושב או ראשו בין ברכיו, שכן קוברין העובדי כוכבים מתייהם ולכן מותר לפנותו בכל ענין. ומה שהוספנו במוסגר, הוא ע"פ גירסת הערוך, והלשון מכאן אמרו יהי' פירושו מכאן סמכו, דאין דרשה זו אלא אסמכתא, שהרי לא נמצא כלל בכתוב שיעקב נקבר תחלה במצרים, כמש"כ התוי"ט בשם הרמב"ם במשנה כאן:

מִמִּצְרַיִם – זקף-קטן בתפקיד שתיים, לדרוש מה נוטלים עם מת: מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו [נזיר ס"ה א']

וַיֹּאמְרוּ – זקף-גדול בתפוק, לדרוש נטילת העפר התחוח שתחתיו (של מת בדרך או בשדה) ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה. או שלוש סיבות לנטילת העפר שמא הוא מכיל (א) רקב (ב) או דם (ג) או ליחה מהמת. מת מצוה קונה מקומו ויש לקוברו במקומו, לעומתו מת שאינו מת מצוה אינו קונה מקומו ומותר לטלטלו עם העפר התחוח שתחתיו. ועוד בענין זקף-גדול במשמע של שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. שמת ישראלי מושכב, ואילו מתי ע"ז נקברים בשיבה או כאשר ראשם בין ברכיהם. אפשר להסביר כי אין דרשה זו אלא אסמכתא במובן שהיא נסמכת על תבנית הטעמים של פעמיים זקף בין שני קיסרים.

בראשית יוחי מט, ד:

פָּחוּ כַּמְלִים אֶל-תּוֹתֵר כִּי עֲלִית מִשְׁכְּבִי אֲבִיךָ

אֲזַ חֲלָלִית יְצוּעֵי עֲלֶיהָ פ

פָּחוּ כַּמְלִים – מהפך פשטא

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת (טור"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: **דרנא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט; **1**; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישיה: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.**

תורה שלמה מידה ... לראבריה"ג פחז נוטריקון בכלי יומא ...

אמר רבי גמליאל עדיין אנחנו צריכים לרבי אלעזר המודעי הלומד הנוטריקון שלא על סדר האותיות פ"ח' אלא ז"ח' זיעזעת פסחת חלית? שראובן לא חטא.

- טט - וזהו ענין מהפך פשטא להוציא הענין מפשוטו על דרך הנוטריקון שלא כפשוטו ועל דרך לימוד זכות במעשה ראובן.

תרגום אונקלוס בראשית פרק מט

(ג) ראובן בוכרי את חילי וריש תוקפי לך הוה חזי למסב תלתא חולקין **בכירותא כהונתא ומלכותא** :
 (ד) על דאזלת לקביל אפך הא כמיא ברם **לא אהניתא חולק יתיר** לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכין אחילתא לשויי רבי סליקתא :

אל-תוּתֵר - זקף-קטן, אפשר כי יורה כי איבד חלק היתיר של הבכור והוא כהונה ומלכות, כב-בבלי **בבא בתרא קכח - קכט, והיה ביום הנחילו את בניו** שאבא יכול לחלק רכושו במתנה קודם מותו לפי ראות עיניו.

בראשית ויחי מט, י: לא-יסור שבט מיהודה ומחלק מביין רנליו עד כי-יבא שילה שיליו ולו יקתת עמים:

לא-יסור שבט מיהודה - מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה בדוד; (ב) משתתחיל היא תאריך דרך ראשי גלויות אף שאינם מלכים ודרך נשיאי ארץ-ישראל, כפי **רש"י לא-יסור שבט מיהודה** - מדוד ואילך, אילו ראשי גלויות שבבבל (ראה סנה' ה,א) שרודים את העם בשבט, שממונים על פי המלכות. **ומחלק מביין רנליו** - תלמידים, אילו נשיאי ארץ ישראל.

לא-יסור שבט מיהודה - מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה; (ב) משתתחיל היא תאריך ללא גבול כפי **רמב"ן** ... ואמר **לא-יסור** - לרמוז כי ימלוך שבט אחר על ישראל, אבל מעת שיחל להיות ליהודה שבט מלכות, **לא-יסור** ממנו אל שבט אחר;

שילה שיליו - גירסת כתר ארם צובא הממוחשב מביאה כתיב **שילה** וקרי **שיליו**, ומהאיות של הקרי מובן יותר טוב פי' **רש"י** ומדרש אגדה (בר"ת צ,ז): **שיי לו**: "יובילו שיי למורא" (תה' עו,יב).

עד כי-יבא שילה - (אתנח) יתיב מונח זקף-קטן, יתיב - דווקא כך,

רבינו בחיי בראשית ע' שפ"ד כי מלת **עד** במקום זה כמו לעד. על כן בא הטעם ב-**עד** להורות כי אינו נמשך אחר (טט - מלת עד עומדת לעצמה ואינה מחוברת לכתוב אחריה) **כי-יבא שילה** וזמה **[תרגום אונקלוס]**: עד עלמא, ותרגם **כי-יבא שילה** דייתא משיחא. והמתרגם: עד דייתא משיחא, טועה. וענין הכתוב כי בבא המשיח לא תפסק המלכות מיהודה לעד לעולם וגו' **[פירוש רבינו בחיי]** הטעם. מהפך - זו ראייה שרבינו מביא לחזק את פירוש מורו הרשב"א.

- טט - הערה על הפירוש לרבינו בחיי: בגירסא שלנו הטעם יתיב, בדרך כלל יתיב מחליף פשטא במלה בת הברה אחת או מלה בת שתי הברות והיא מלעלית, פשטא עוצר חלש והוא בד"כ בהקשר עם מהפך לפניו.
- טט - רבינו בחיי לומד **לא-יסור שבט מיהודה עד** = לעד

עד כי-יבא שילה ולו יקתת עמים - (אתנח) יתיב מונח זקף-קטן והוא פעולה, טפחא מרכא סלוק והוא פעולה. תבנית

כזאת עשויה להידרש בכעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלימוד **אלפניו** יהיה מובנו דווקא כך משיבוא שלה לא יסור שבט מיהודה לעד. הסבר זה מתואם עם פירוש רש"י ורמב"ן שמלכות או נשיאות יהודה לא תתחיל מיד, אבל משתתחיל לא תפסק לעד. הלימוד **לאחריו** יהיה כפי' רש"י (מט,יא) ואונקלוס תרגמו **במלך המשיח** טט - ואיך יראו הדברים בימי המשיח, טט - הדרשה ע"פ הטעמים מתואמת עם תרגום אונקלוס ועם תרגום יונתן הממשיכים את רעיון שלטון יהודה מפסוק (מט,י) אל פסוק (מט,יא,יב) אף שהפשט עוסק בשפע הגפנים והיין בנחלת יהודה.

בראשית ויחי מט,יא - יב: (כהמשך להסבר ל-(מט,י))

[יא] אסריו לנפן עיריה עירו ולשרקה בני אתנו כפס ביהן לבשו ובדם-ענבים סותה סותו; [יב] חכלילי עינים מנין ולבן-שנים מחלב: פ

רש"י ... ואונקלוס תרגמו **במלך המשיח: גפן** - הם ישראל; **עיריה** - עיר זו ירושלים; **שורקה** - ישראל, שנאמר "אנכי נטעתך שורק" (יר', ב,כא); **בני אתנו** - "בנינון היכליה", לשון "שער האיתון" בספר יחזקאל (מ,טו). ועוד תרגמו **כפנים אחרים: גפן** - אילו צדיקים; **בני אתנו** - "עבדי אורייתא באולפן";

תרגום אונקלוס מט,יא יסחר ישראל לקרתיה (יקיף ישראל לירושלים) עמא יבנון היכליה (העם יבנה היכל ה') יהון צדיקיא סחור סחור ליה (יקיפו הצדיקים להיכל ה'), אפשר שהכוונה גם לסנהדרין היושבת בחצי גורן בחלק החול של המקדש ולשכת הגזית פתוחה לקודש) ועבדי אורייתא באולפן (תלמידי חכמים במקום לימוד) עמיה יהי ארגוון טב לבושיה וכסותיה מילא מילא צבע זהורי וצבענין:

תרגום יונתן מט,יא מה יאי מלכא משיחא דעתיד למיקום מדינת יהודה אסר תרצוי ונחית ומסדר סדרי קרבא בעלי דבבוי ומקטל מלכין עם שולטניהון ולית מליך ושולטן דיקום קדמוי מסמיק טורניא מן אדם קטיליהון לבושי מעגעגיו פאדמא מדמא לעצור דענביון:
כתר יונתן מט,יא מה נאה מלך המשיח שעתיד לקום משל בית יהודה רתם מותניו ויורד ועורך מערכי מלחמה בבעלי שונאיו והורג מלכים עם שלטונם ואין מלך ושליט שיקום לפניו מאדים הרים מדם הריגתם לבושי יתגוללו בדם מדומה לסחיטת ענבים:
 (יב) מה נאות הם עניו של מלך המשיח, כיון זך מלראות גילוי עריות, ושפיכות דם זכאי, ושיניו נקיות מן הלב, שלא לאכול גזל ועושק, וכך יסמיקו ההרים והיקבים מיון, והגבעות ילבינו מהתבואה ומעדרי הצאן:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנהו, סלקו = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפשא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרשא טפשא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפשא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרשא תביר טפשא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרשא טפשא** – קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקרף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו I** – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; **ורשא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פסוק, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרשא – דרוש בפסוק שטור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שטור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיה לפי ההשערות.

1.4 בראשית ויחי מז, כח

בראשית ויגש מז, יט: לְמַה נָּמוֹת לְעֵינֶיךָ נִם-אֶנְחֵנוּ גַם אֲדָמָתְנוּ קִנְיָה-אֲתָנוּ וְאֵת-אֲדָמָתְנוּ בַּלְחָם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאֲדָמָתְנוּ עִבְדִּים לְפָרְעָה וְתן-זָרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוֹת וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם:

לְמַה נָּמוֹת לְעֵינֶיךָ – דרגא מונח רביע, חטא אדם הראשון קנס מיתה לעולם, התוצאות ההילכתיות הן הרחקה ממת התופס ארבע אמות, מבית הקברות (**בבלי ברכות גב, יחא**), וממקום של ערום כמו מבית המרחץ למצוות שונות. מקור נוסף שכל ד' אמות הם רשות בפ"ע. **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מז, יט לְמַה נָּמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: **לְעֵינֶיךָ**.

נקוד ברביע ששם גבול המחווה ... מדרש זה יוסבר בשלבים: (א) **לְמַה נָּמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה (טט) – הרי זה בבחינת לעג לרש, ועני חשוב (כמת): (ב) **לְעֵינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחווה ... פירוש המלה המחווה עשוי להיות גבול הראיה, גבול המורה על חפץ, גבול חוות (בתנית) הדעת, רשות בפני עצמו, ע"פ (**בר' ויגש מז, א**) **וַיֹּאמֶר** ת"א וחוי, לכן משמע ששם גבול המחווה – ששם גבול האמירה.

(ג) טט – המצרים באמרם **לְמַה נָּמוֹת לְעֵינֶיךָ** אם אינו מאכילם, הרי זה בבחינת לעג לרש כי הוא בעל האוכל שיכול לפעול ולהם אין אוכל ולכן הם בבחינת מת שאינו יכול לפעול. תוכן הכתוב מספר על המצב במצרים, מדרש שכל טוב בדרשו את טעם רביע במלת **לְעֵינֶיךָ** מעביר את **נָמוֹת לְעֵינֶיךָ** לעניני הלכה של ארבע אמות שתחום תפיסת המת (סביבו), שבתוך תחום זה אומרים רק מה ששיך למת, ומעבר לו אפשר לקיים מצוות שונות מבלי שיהא בזה לעג לרש, היינו למת שאינו יכול לקיימם.

(ד) תבנית הטעמים של **לְמַה נָּמוֹת לְעֵינֶיךָ** – דרגא מונח רביע, היא כתבנית הטעמים (**בר' ג, ו**) **וְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינֶיךָ** (במפוע הראשון בתורה) מרמזת לחטא אדם הראשון שקנס מיתה לעולם, הביא יצר הרע לעולם ועמו הבושה מהערום והמסתעף מהם. ומכאן להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יחא**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מהא, (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ); יו"ד רפב,ד (ספר תורה מעבר לד' אמות ממת ובית הקברות); שדמ"ט, יז (דברי תורה מעבר לד' אמות ממת ע"פ ש"ך, ט"ז); שסז,ג (מעבר לד' אמות ממת תפילין, ספר תורה; צציית, קריאת שמע ותפילה); או"ח קב,א,ד (לא לעבור בד' אמות של מתפלל) **רמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"א,ה"כ"ב** ... אסור הלוך אחרי אשה ... עד שירחיק ד' אמות ... **ש"ת תורה לשמה סימן שפב** (טט - השאלה) אסור לאדם שיהלך אחר אשה מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט - התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... **דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע** ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד **בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה**. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי (ג' יוסף חיים, הלא הוא הבן איש חי) נר"ו.

בראשית ויחי מז, ל: וַיִּשְׁכַּבְתִּי עִם-אִבְתִּי וַיְנַשְׂאֵנִי מִמֶּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי בְּקַבְרֵתָם וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֶעֱשֶׂה כְּכַבְּרְךָ:

תורה תמימה (ל) וַיִּשְׁאֲתָנִי מִמֶּצְרַיִם – אמר קנא, דברים בגו⁸⁶, יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבוה"ל חיים למה הטריח את בנוי - מפני שלא קיבל עליו צער מחילות⁸⁷ [כתובות ק"א א']:

תורה תמימה הערות יא) ר"ל יש כאן דברים מסותרים בענין זה וצריך לשים לב להם:

יב) ר"ל אף על פי שלא היה צריך לזכות א"י שהיא מכפרת כמש"כ (פ' האזינו) וכפר אדמתו עמו, מפני שצדיק גמור היה, בכ"ז לא רצה להקבר בחו"ל מפני שלא קיבל עליו צער גלגול מחילות שבאים לזה הצדיקים הקבורים בחו"ל, והיינו, שעצמותיהם מתגלגלים ע"י מחילות האדמה עד א"י וחיים שם. ואמנם צ"ע דלפי טעם זה לבד הו"ל לצות לבנוי שיקחו את עצמותיו לעת שיצאו ממצרים כמ"ש יוסף והעליתם את עצמותי, וצ"ל דעוד טעמים היו לו ליעקב שלא רצה להקבר במצרים וכמש"כ רש"י שחשש שלא יעשוהו אלוה, וכעין מ"ש ב-**ירושלמי ע"ז פ"ג ה"ב** אנשי כות עשו רגליה דיעקב על שם שאמר לו לבן (**בר' ויצא לב, ז**) **נַחֲשָׁתִי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּדִי**; ולכן חשש שאח"כ לא יניחו לקחת את גופו ועצמותיו, וכמו שהי' באמת ביוסף שלא הניחו למשה לקחת עצמותיו והי' טרח הרבה בזה, כמבואר בירושלמי סוטה פ"א ה"ז יעו"ש:

ירושלמי (וילנא) עבודה זרה פ"ג,ה"ב מתני' המוציא שיברי כלים הרי אילו מותרין מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אילו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד: **גמ'** רבי יוסי בשם ר' יוחנן מפני שרובן באין מן הדלפקיות (שולחן מוכיה, חנות) מעתה אפילו תבנית יד ותבנית רגל, שנייא (שונה כי בדומה להם נעבד) היא מפני שכיוצא בהן נעבד. כתיב [מלכים ב יז ל] ואנשי בבל עשו את סכות בנות (פירוש) תרנגולתא ופרחיה [מלכים ב יז ל] ואנשי בית שמש (בגרסת ונציה אנשי כות) עשו את נרגל (פירוש) ריגליה (רגל של) דיעקב וריגליה דיוסף (**בר' ויצא לב, ז**) **נַחֲשָׁתִי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּדִי**; (**בר' וישב לט, ה**) **וַיִּבְרַךְ ה' אֶת-בְּיַת הַמֶּצְרִי בְּגִלְגָּדִי יוֹסֵף**.

פני משה הוסיף הפסוק עם מלת רגל (**בר' ויצא לב, ז**) **כִּי מָעַט אָשֶׁר-הָיָה לִּי לְפָנָי וַיִּבְרַךְ ה' אֶתֶּךָ לְרַגְלֵי וְעֹמֶה מְתֵי אֶעֱשֶׂה גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי: רש"י** (ל) **לְרַגְלֵי** - בשביל ביאת רגלי אצלך; עם רגלי באת ברכה, ... **רד"ק** (ל) **כִּי מָעַט**. לְרַגְלֵי - רוצה לומר: מזמן שהלכתי בעבודתך, נתברכת; כמו שאומרים בני אדם: רגל טובה לפלוני.

פני משה ע"ז פ"ג,ה"ב מתני' המוציא שברי כלים. והן כצלמים הרי אלו מותרין דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום ואת"ל עבדום שמה ביטולה ולכן שברום והוי ספק ספיקא ולקולא: (טט - מצא תבנית יד או תבנית רגל ...) **מפני שכיוצא בהן נעבד**. שעושי תבנית יד מעיקרא ועובדין אותה:

גמ' מפני שרובן באין מן הדלפקיות. מן כלים שעושיין כעין דלפקי (חנות) וכיוצא ואין כאן בית מחוש שנעשית לע"ז:

מעתה אפיי תבנית יד או רגל. יהו מותרין: **שנייא היא**. (שונה) שיש הוכחה שהיא מע"ז כדקתני מפני שכיוצא בהן נעבד: **כתיב**. אידי דאיירי (כיוון שעסק) ביד ורגל דע"ז מייתח להו לקראי דמלכים (הביא המקראות שבספר מלכים) שכך היו נוהגים בע"ז שלהם כדלקמן ריגליה דיעקב (שעשו אנשי כות או בית שמש) וכו'; **תרנגולתא**. עם אפרוחיה סכות בלשונם תרנגולת ובנות אפרוחיה:

את נרגל. צורת רגל עשו להם על שם ריגליה דיעקב דאמר לו לבן נחשתי וגו' וכתיב (**בר' ויצא לב, ז**) **וַיִּבְרַךְ ה' אֶתֶּךָ לְרַגְלֵי וְכֵן רִיגְלִיָּה דְיוֹסֵף דְּכַתִּיב וַיְבַרְךָ ה' וְגו' וְעוֹשֵׂי תַבְנִית רַגְלָא לְנִיחוּשׁ לְהֵם**. ובבבלי פ' ד' מיתות נרגל תרנגול:

אשימא. היא אימרא כמה דתימר וכו' האשם וכן אשימא לשון איל הוא: **כלבא**. נובח: **באש**. לאדרמלך וענמלך. צורת טוסי ופיסיוני. והתם קאמר הפרד והסוס:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט) כי במצוותך האמיתי - הלהים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **מצות ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; **מונה** - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מרבי; **רבי**; **דנא** - מרצה; **תבר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דנא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונה רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בהצי פסוק - היקש; השלישיה: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; **קדמא** - אולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנא** = **תרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. **פז** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

ושכבתי עם אבותי - מקף בתפקיד רב-שלב בקבורה ארעית, קבורה קבועה, או קבורה קבועה וצריך לפנות, ויעקב מבקש שלו תהיה קבורה קבועה בלבד. **ושכבתי עם אבותי** - זקף-קטן - שתי דרשות ביעקב למנוע מעצמו גלגול מחילות בקבורה קבועה, למנוע מעצמו קבורה זמנית שאז יש אולי להמתין לעיכול בשר ואח"כ ללקט עצמות ולהעבירן לקבר אבות.

ושכבתי עם אבותי ונשאתי ממצרים - פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנה). כעין דבר החוזר וקורה, היקש, בנין אב. היקש (א) מיעקב אבינו הצדיק לצדיקים אחרים שנקברו בחו"ל שיצטרכו לקבל עליהם צער גלגול מחילות כדי להגיע לארץ-ישראל. היקש (ב) ע"פ **תורה תמימה הערה יב** ו**נשאתי ממצרים** - פשטא במשמע פשיטא - מובן מאליו ש-**מצרים** התייחסו ליעקב אבינו כאלוה מפני שיעקב ברח את פרעה שהנילוס יעלה לקראתו ולכן מצרים לא רצו להניח להוציא גופו ממצרים וכך עשו ליוסף. לכן ילמדו מיעקב אבינו הצדיקים שבחו"ל להצניע את המופתים שהם עושים לטובת העולם כדי שלא יעשו אותם לאלוה. היקש (ג) ע"פ פירוש **תורה תמימה ונשאתי ממצרים** - טול עמי מעפר מצרים⁹¹, [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁹² [נזיר ס"ה א']:

(ג) פשוט דמדייק יתור המלה **ממצרים** שאינה דרושה לענין:
 (ד) טעם הדבר מפני שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם רקב או דם או ליחה מהמת, ולכן נוטל את העפר התחוח שתחתיו ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה ואח"כ מותר לעשות שם טהרות ואינו חושש שמא עוד מת קבור שם. ואף על פי דבעלמא קיי"ל מת מצוה קונה מקומו, מכל מקום לא חיישינן שזה הי' מת מצוה, משום דע"פ רוב מת מצוה קלא אית לי. ומ"ש הלשון מושכב כדרכו בא לאפוקי אם מצאו יושב או ראשו בין ברכיו, שכן קוברין העובדי כוכבים מתייהם ולכן מותר לפנותו בכל ענין. ומה שהוספנו במוסגר, הוא ע"פ גירסת הערוך, והלשון מכאן אמרו יהי' פירושו מכאן סמכו, דאין דרשה זו אלא אסמכתא, שהרי לא נמצא כלל בכתוב שיעקב נקבר תחלה במצרים, כמש"כ התו"ט בשם הרמב"ם במשנה כאן:

טט - יעקב מנע את קבורתו במצרים, ואף שלא נקבר במצרים צוה ליטול מעפר מצרים עמו. והיות ואינו ענין ליעקב תנהו לענין למקום אחר [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁹³ [נזיר ס"ה א'].
ממצרים - זקף-קטן בתפקיד שתיים, (א) נוטלים מת (ב) נוטלים תפוסת מת שבדואות שייכת למת, מתחתיו ובסביבתו:
ויאמר (יוסף) - זקף-גדול בתפקיד שלוש, לדרוש נטילת העפר התחוח שתחתיו (של מת בדרך או בשדה) ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה. או שלוש סיבות לנטילת העפר שמא הוא מכיל (א) רקב (ב) או דם (ג) או מוהל (ליחה) מהמת. מת שאינו מת מצוה אינו קונה מקומו ומותר לטלטלו עם העפר התחוח שתחתיו. ועוד בענין זקף-גדול במשמע של שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. שמת ישראלי מושכב, ואילו מתי ע"ז נקברים בישיבה או כאשר ראשם בין ברכיהם. מת מצוה כתב ה-**בית יוסף יו"ד סי' שסד** קונה מקומו ויש לקבורו במקומו אבל יש בזה תנאים (א) לפחות ראשו ורובו במקום (ב) שאינו על המיצר (דרך) שלא יגרום לטומאה להולכים. ואם צריך לפנותו מן המיצר מפנהו לשדה הפחות טוב.

בית יוסף יורה דעה סימן שסד ומ"ש ואם הוא מת מצוה וכו' שמת מצוה קונה מקומו. בסוף פרק מרובה (ב"ק פ"א:). ופריך בפרק נגמר הדין (שם) וקבר הנמצא מותר לפנותו ודילמא מת מצוה הוא ומשני מת מצוה קלא אית ליה: והרמב"ם כתב בהלכות טומאת מת פרק ח' (ה"ה) קבר הנמצא מותר לפנותו ואם פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה עד שיבדק כמו שיתבאר וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה [עכ"ל] וכך היא שנויה בירושלמי פרק בתרא דנזיר (פ"ט ה"ג)

על הערת תורה תמימה שאין דרשה זו אלא אסמכתא, אפשר להסביר שדרשה זו אסמכתא במוכן שהיא נסמכת על תבניות הטעמים של הפסוק.

בבלי סנהדרין מז, ב ... דיקא נמי, דקתני: נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן (בקברי אבותיהם), שמע מינה. רב אשי אמר: אבילות מאימתי קא מתחלת - מסתימת הגולל, כפרה מאימתי קא הויא - מכי חזו (המתים) צערא דקברא פורתא(זמן מועט). הלכך, (הרוגי בית דין) הואיל ואידחו - ידחו (היות וכבר נדחתה האבילות עליהם משעת סתימת הגולל או תמשיך ותדחה ואין להם אבילות). - אי הכי למה לי עיכול בשר (היות ואחרי זמן מועט מסתימת הגולל יש להם כפרה או לכאורה אפשר להוציאם מקברם הזמני אחר זמן קצר ולהעבירם לקברי אבותיהם)? - משום דלא אפשר (זה יהיה בזיון המת, לכן ממתנינים לעיכול בשרם וומעבירים עצמותיהם לקברי אבותיהם).
בבלי סנהדרין מז, א ... תא שמע: הלינו לכבודו; לשמע עליו עיירות, להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו. שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת - הכי קאמר: כל העושה לכבודו של חי - אין בו בזיון למת. תא שמע, רבי נתן אומר: סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה. מת שלא נספד ולא נקבר, או שחיה גוררתו או שהיה גשמים מזלפיין על מטתו - זהו סימן יפה למת, שמע מינה: יקרא דשכבי הוא, שמע מינה.

ויקברתני - טפחא, שנוי משמעות ורבוי, **בבלי סנהדרין מז, א** ... תא שמע: הלינו (למת) לכבודו; לשמע עליו עיירות, להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו. שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת. ... רבי נתן אומר: ... יקרא דשכבי הוא, שמע מינה.

בבלי סנהדרין מז, ב אבילות מאימתי קא מתחלת - מסתימת הגולל, כפרה מאימתי קא הויא - מכי חזו (המתים) צערא דקברא פורתא(זמן מועט). ונדייק (בר' ויחי ג,ג) ויבכו אותו מצרים שבעים יום, דווקא ככי סימן לאבל מצרים ולא בני ישראל, ואח"כ לוויה לכנען למקום הקבורה ברוב חזיל מצרים לכבוד יעקב, וכן (בר' ויחי ג,ט) האבל הכבד בגורן האטד, שעשה יוסף אבל לאביו שבעת ימים היה למלכי כנען ונשיאי ישמעאל (ובסוטה מוסף בני קטורה) אף שלכתחילה התכנסו להילחם במחנה המצרי. וראב"ע פירש ויעש לאביו אבל, אחר שקברוהו כאשר אמרו קדמונינו ז"ל (סוטה יג,א), לא מצאנו זאת בסוטה. וקצת קשה על בני קטורה כי ב-תורה שלמה בר' חיי שרה כה, הויא מדרש שבני קטורה באים לעזרת ישראל בשעת הגאולה.

בקברתם - אתנה, הגבלת קבורת יעקב לקבורה אחת במקום קבוע, ולא קבורה זמנית והעברתו לקבורה קבועה, שכנראה יש בזה צער למת או לנשמת המת. וכן קבורת צדיק עם צדיקים ע"פ הנדרש ב-**בבלי סנהדרין מז, א** ... לא היו קוברין כו'. וכל כך למה - לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק, ... וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל. **ש"ע יו"ד הלכות אבילות סימן שסב סעיף ה** (ד) אין קוברין רשע אצל צדיק, אפילו רשע חמור אצל רשע קל. ה וכן <א> אין קוברין צדיק וכשר ובינוני, אצל חסיד מופלג. 1. (ט) אבל קוברים בעל תשובה אצל צדיק גמור (כ"י).

ב"ה טוב טעם ודעת לטוב (כ"י במצוות האמנותי - תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מרדף; רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששעיה לגול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, ו; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה; קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל פוסט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

בראשית ויחי ג':

וַיָּבֹאוּ עַד-בְּנֵי הָאֵתָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסְפַּד נָדוּל וַיְכַבְּדוּ מֵאֹד וַיַּעֲשׂוּ לְאֶבְיָו אֶבֶל שִׁבְעַת יָמִים:

בראשית ויחי ג'א:

וַיָּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאֶבֶל בְּנֵן הָאֵתָד וַיֵּאמְרוּ אֶבֶל-קָבֵד זֶה לְמַצְרָיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמֹה אֶבֶל מִצְרָיִם אֲשֶׁר

בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:

תורה תמימה בראשית ג',

אֶבֶל שִׁבְעַת יָמִים - א"ר חסדא, נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה, שנאמר (איוב י"ד) ונפשו עליו תאבל, וכתוב **וַיַּעֲשׂוּ לְאֶבְיָו**

אֶבֶל שִׁבְעַת יָמִים ^(כ) [שבת קנ"ב א']:

אֶבֶל שִׁבְעַת יָמִים - תניא, מניין לאבילות שבעה מן התורה, שנאמר **וַיַּעֲשׂוּ לְאֶבְיָו אֶבֶל שִׁבְעַת יָמִים** ^(כ) [ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה]:

הערות על תורה תמימה בראשית ג',

(א) ר"ל הדפסוק הזה מגלה על הפסוק ונפשו עליו תאבל ששעור האבילות שבעת ימים. ועיין ב-**ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה** דלתתא יומין נפשא מטייסא על גופא, סברא דחזרה לגופא, כיון דחמית ליה דאשתני זיו אפיה שבקא ליה ואזלא, ואחר תלתא יומין תכרס נבקעת על פניו וכו', וצ"ל דמ"ש כאן מתאבלת כל שבעה הוא מ"ש בירושלמי מן תלתא יומין ולהלן וכו', אבל על כרחיך צ"ל דגם הבבלי צ"ל דיש חילוק בין השלשה ימים הראשונים לארבעה האחרונים, מדמצינו חילוק בגמרא לענין שלשה ימים הראשונים דחמירי מימים האחרונים, כמו לענין מלאכה ושאר דברים, וכ"מ בירושלמי שם, דעל הא דאמר שם אב"ג ימים אסור במלאכה אפילו בצנעא מביא הא דנפשא מטייסא על גופא. - ועל יסוד זה הירושלמי שהבאנו קי"ל בבבלי ביבמות קכ"א א' אין מעירין על המת אלא עד שלשה ימים, משום דאחר ג' ימים אשתני זיו הפנים, וע' באה"ע סי' י"ז. - **גם י"ל ע"פ דברי הירושלמי** שהבאנו מקור וסמך למש"כ ב-**יר"ד הלכות מליחה סי' ס"ט סעיף י"ב**, הורו הגאונים [כך הלשון בטור] בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ולכן אין לאכלו מבושל אלא צלי וכו', יעו"ש, וכתבו הפוסקים שאין כל מקור ויסוד להוראה זו, ולפי הירושלמי הנ"ל י"ל דהטעם שאחר ג' ימים משתני זיו אפיה, הסברא נוטה שהוא מפני קלקול והצטמקות הדם, ולפי"ז מבואר דאחר ג' ימים מצטמק הדם ואינו ראוי לצאת עוד אפילו ע"י מליחה, ורו"ק: ... , ואפילו הרי"ף ורמב"ם דס"ל דאבילות מדאורייתא גם הם מודו בדבר יום ראשון ויום מדאורייתא, וגם זה רק ביים המיטה, אבל אבילות שבעה לכו"ע היו מדרבנן, ורק סמכו זה אלשון התורה:

(בר' ויחי ג') וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם - קדמא זקא-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין או כעין דבר הלמד מסופו.

א' אפשר כי המספד הזה היה בסוף שבעת ימי האבל או שעשו שני הספדים.

ב' אפשר כי תבנית זאת מעבירה את חלוקת ימי השבעה לשני חלקים, שלשה ימים ושבעה ימים אל הפסוק הבא ובו יש לימוד משיעור

שלשה ימי הבכי אל שיעור שלשה ימי מליחת בשר ואח"כ הכשרתו אך ורק בצלי.

(בר' ויחי ג'א) וַיָּרָא יוֹשֵׁב - פזר תלישא-קטנה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה ולימוד למקום אחר ואם צריך למקומו.

תורה תמימה ל-(בר' ויחי ג') - לימוד לשבעת ימי אבל מרבנן. טט - ראה **דברים וזאת הברכה לד, ח** בשיעורי אבלות יום אחד

מדאורייתא, השאר מרבנן ?2, ?3, 7, 30 יום, 12 חדש

שלושה ימי בכי, עד אז הנשמה נמצאת ליד הגוף. אח"כ משתנה זיו הפנים והנשמה הולכת לה. מכאן לימוד למקום אחר - א' עדות על מת,

ב' בשר שנשאר בו דם שלושה ימים, משתנה באופן שאי אפשר להכשירו עוד במליחה, רק בצלי.

ויקרא צו ח,לה: ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים ושמתם את-משמרת ה' וְלֹא תִמְוּתוּ פִי-כֵן צְוִיתִי: ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים -

ופתח - תלישא-קטנה, מרמז על שיעור, לפי ההמשך **תשבו יומם וליילה שבעת ימים** - קדמא מהפך פשטא מונח זקא-קטן, שני לימודים, אחד כפשוטו לענין **אהל מועד** קדמא ואזלא, אחד יוצא מפשוטו כאן כמאמר **תורה שלמה (נט)** מניין לאבל מן התורה שבעה. **(בראשית ויחי ג')** **ועשו לאביו אבל שבעת ימים**. ולמדו דבר קודם למתן תורה (בתמיה) ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא שמע לה מן הדא **ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים ושמתם את-משמרת** (משכן) ה', כשם ששימר הקב"ה על עולמו שבעה (כביכול ז' ימי אבלות על עולמו קודם המבול) כך אתם שמרו על אחיכם שבעה (ירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה)

ויקרא שמיני יו: וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאִיתָמָר וּבְנֵי רְאִשִׁיכֶם אֵל-תִּפְרְעוּ וּבְגִדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְוּתוּ וְעַל כָּל-הַעֲדָה יִקְצַף וְאַחֲיִיכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּכְפוּ אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרְף ה': וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאִיתָמָר וּבְנֵי מוֹנַח מוֹנַח פֹּזר תְּלִישָׁא-קִטְנָה קִדְמָא פִּסְק וְאִזְלָא, פ' רש"י ע"פ **(בבלי מ"ק יד, ב)**

מה שהכהנים אסורים לעשות כי עוסקים בשמחתו של מקום, כלל ישראל מצווים לעשות, כי צרתם של תלמידי חכמים על הכל להתאבל בה **(בבלי שבת קה, ב)** ומכך כעין בנין אב להלכות אבלות לכלל ישראל.

תלישא-קטנה ענין של שיעור תקופת אוננות וענין של חציצה מקיום מצוות בתקופת אוננות, ענין כעין מחיצה שבבית המקדש אסורה הנהגת אבילות בין עובד ובין שלא עובד, והנוהג בנוול מחמת אבילות או שתיית יין עונשו מיתה בבית דין של מטה, מחוץ למקדש כהן יכול לנהוג אבילות כגון בקריעת בגד, פריעת הראש, ישיבה על הארץ ושאר מנהגי אבילות, כי מה שהכהנים היו אסורים להתאבל כל ישראל היו מצווים לעשות מחוץ למשכן בשבעת ימי האבל.

פזר מעביר את האסור לכהנים במקדש להיות מנהגי אבילות של כלל ישראל.

ראה פזר תלישא

דברים זאת הברכה לד,ח: וַיִּכְפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֵרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְמֹו יְמֵי כְּכִי אֶבֶל מֹשֶׁה:

שיעור **(ב) וַיִּכְפוּ** - תרסא, **בְּנֵי** - קדמא כעין כלל הצריך לפרט והפרט הוא **יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֵרְבַת מוֹאָב** - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, או כולם מצטרפים לנושא שכאן הוא שיעורי אבילות מדאורייתא ומדרבנן. שיעור באבילות על האספות נפשו לבורא. **בבלי זבחים קא, ב, קב,א** שיעור אנינות מדאורייתא יום מיתה ולכל היותר הלילה שאחריו. ולמאן דאמר רק היום מדאורייתא אז הלילה מרבנן. ולמאן דאמר גם הלילה מדאורייתא, אז יום הקבורה וליולו מרבנן ואסור באכילת קדשים. ע"פ **תורה תמימה** בשם **ירושלמי** ... מהמשך פסוק זה נלמדים שיעורי אבילות שני? (שלשה) ימי בכי, שבעה ימי שבעה, 30 ימי אבלות, י"ב חודש הספד.

בהקשר לכך נציין כי התרסא הראשונה בתורה מופיעה בפסוק העוסק בבריאת **(בראשית א,בא)** וְאֵת כָּל-גִּישַׁשׁ הַתִּיבָה וְהַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר, זה נפש הבהמית שיש גם לאדם והמחיה את גופו. **(בראשית ב,ג)** וַיִּצְרְף־ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפֶר מִן-הָאֲדָמָה וַיַּפֵּחַ בְּאָפִיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְגַשְׁשׁ תִּיבָה: **רש"י** אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודיבור.

תרסא מתריעה בין היתר על שיעורי נפש חיה שונים.

התרסא האחרונה בתורה עוסקת בשיעורי אבילות על מות אדם והסתלקות נפש הבהמית מגופו או אסיפתה אל הבורא שהורידה לתוך גוף אדם הקרוין מחומר האדמה. נפש הא-לקית ניצוץ ממנה מאיר במוחו והיא תמיד מקושרת - מיוחדת בבוראה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם: המקרא והתורה שבעל פה, התש"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יותר לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, ומד לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

**1.5 בראשית ויחי מז, כח
בראשית ויחי מח, ז:**

**וַאֲנִינוּ בְּבֹאֵי מִפְּדֵן מֵתָהּ עָלַי רַחֵל בְּרַרְךָ בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אָרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה
וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּרַרְךָ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם:**

רש"י **כְּבֶרֶת-אָרֶץ** - מדת ארץ, והן אלפים אמה כמדת תחום, כדברי רבי משה הדרשן. ... ואונקלוס תרגם: "כרוב ארעא" - כדי שיעור חרישת הארץ. ואומר אני שהיה להם קצב, שהיו קורין אותו כדי מחרישה אחת, בלעז 'קרואידיה', כדאמרין: 'כריב ותני' (ב"מ קז, א); 'כמה דמסיק תעלא מבי כרבה' (יומא מג, ב). **וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּרַרְךָ אֶפְרָתָה** - ידעתי שיעלה אותו חלק בחלק בנימין בנה, וזו היא כבודה להיות נקברת בחלק בנה. אם קברתיה במערה, או היתה נקברת בחלק יהודה, זו אינה כבודה, שהיתה הצדקת נקברת בקבר שאינה שלה.]

רבי יוסף בכור שור וכן כתוב גבי שאול, דאמר ליה שמואל: (ש"א יב), וּמָצְאָתָּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִם-קְבֻרַת רַחֵל בְּגִבּוֹל בְּנִימִן בְּצִלְצַח - אלמא דקבורת רחל בגבול בנימין. וגו'

תבנית טעמים של פסוק (**מח, ז**) כעין פרט קדמאה וַאֲנִינוּ בְּבֹאֵי מִפְּדֵן מֵתָהּ ואחריו כעין כלל עָלַי רַחֵל פרט בתראה בְּרַרְךָ בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אָרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּרַרְךָ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם:

מה עושה הכעין פרט קדמאה וַאֲנִינוּ בְּבֹאֵי מִפְּדֵן – מונח לגרמיה, מונח רביעי, מֵתָהּ – תלישא-קטנה, אפשר כי התבנית הקודמת לתלישא באה ללמד על כעין מספר טעמי תלישא, בתפקיד שיעורים, חציצין, מחיצין והפרט בתראה מפרט את הפרט קדמאה, כלומר לאילו דברים מרמז טעם התלישא.

(א) **בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אָרֶץ** שיעור אלפים אמה כמדת תחום (שבת);

(ב) שיעור חרישת הארץ.... קצב ... כדי מחרישה אחת; שמואל א יד, יד: כְּבִתְצִי מַעְנֶה אָמַד שְׁנָה מפרש ר' יוסף קרא ... כְּבִתְצִי

מַעְנֶה אָמַד שְׁנָה – כמשך חֲצִי מַעְנֶה בצמד ... כלומר: כשיעור אורך שיהרוש אדם מהבקר ועד חצות בצמד בקר

(ג) **בְּרַרְךָ אֶפְרָתָה** מחיצת – תחום קבורת רחל בגבול בנימין (בנה, וזה כבודה) בצלצח.

(ד) **מדרש תנאים לדברים פרק לג**. ר' שמעון אומר בתוך חלקו שלבנה שלמי שמתה באפרתה ומי מתה באפרתה רחל שני' (בר' ויחי מח, ז), וַאֲנִינוּ בְּבֹאֵי מִפְּדֵן מֵתָהּ עָלַי יכול שתהא כל העיר בתוך שלו ת"ל (דב' הברכה לג, ב) וַיָּבִין תַּתְּפִּיזוּ שְׁקֹן: בית המקדש בתוך שלו ושאר כל העיר בתוך חלקו של יהודה.

עָלַי רַחֵל - קדמא ואולא, כלל הסיבות שהביאו למותה של רחל ולקבורתה בדרך אפרת ולא במערת המכפלה בחברון.

וַאֲנִינוּ - מונח לגרמיה (מונח פסק), אני יעקב גרמתי הפסקת חייה של רחל, וכך לא היו חיי שלמים כנדרש ב-**בבלי סנהדרין כב, ב** ואין אשה מתה אלא לבעלה - שנאמר (בר' ויחי מח, ז), וַאֲנִינוּ בְּבֹאֵי מִפְּדֵן מֵתָהּ עָלַי רַחֵל.

ותבנית הטעמים של **בְּבֹאֵי מִפְּדֵן** – מונח רביעי, מרמזת ללפחות ארבע סיבות למות רחל ולקבורתה במקום שנקברה.

(א) באופן מסוים רחל אמרה כעין קללה על עצמה **אגדת בראשית (בובר) פרק נב ... לפיכך (בר' ויצא 5, א) וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֶחָהּ**

וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הֲבֵה-לִּי בָנִים וְאִם-אֵין מֵתָה אֶנְכִּי, אשה שהיא עקרה ואינה יולדת היא מתה,

(ב) **אגדת בראשית (בובר) פרק נב** ד"א מה ראתה לומר הֲבֵה-לִּי בָנִים, אלא שנתנבאת שהיא **מתה במהרה**, שנאמר **וַאֲנִינוּ בְּבֹאֵי מִפְּדֵן** וגו'.

אמרה לו תן לי בנים עד שלא אמרת, ה"ד הֲבֵה-לִּי בָנִים, מיד (בר' ויצא 5, ב) וַיִּחַר-אַף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וגו', וכי יש אלהים

שני שעושה כלום חוץ מרשותו, וַיֹּאמֶר תַּחַת אֱלֹהִים אֲנִכִּי אֲשֶׁר-מַנְעַ מִפְּדֵי-בְּטָן; ממך מנע אבל ממני לא מנע, אלא כבר נתן

לי בנים מלאה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, כך אתה מחסד אותה ואומר לה תַּחַת אֱלֹהִים, חייך שאני מעמיד ממנה בן שיאמר

לאחיו כי תחת אלהים אני (שם/בראשית/ נ יט). טט - הקב"ה מוכיח ליעקב שהיה צריך למהר תפילתו עבורה כדי שלא תגרם

העקרות קיצור ימים.

(ג) **ויקרא רבה (מרגליות) פרשת בחוקותי פרשה לו ...** ורבנין אמרין כל מי שהוא נודר ומשהא את נדרו סוף שהוא קובר את

אשתו. ממי את למד מאבינו יעקב שעל ידי שנדר ושהא את נדרו קבר את אשתו, שני' (בר' ויחי מח, ז), וַאֲנִינוּ בְּבֹאֵי מִפְּדֵן מֵתָהּ עָלַי רַחֵל.

(ד) כגון ע"פ **אלשיך** על קללת (בר' ויצא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יהיה כו', כי מאז נגזרה מיתתה.

(ה) ע"פ **אלשיך** כי הלא **וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּרַרְךָ אֶפְרָתָה** שהוא על פי הדבור למען תהיה מבכה על בניה בעת החרבן מדי עברם

לשם. וכל ישראל נקראים בניה כי היא היתה עיקר הבית, ובה היתה מחשבת יעקב בהולידו את ראובן ושכל שיוליד יהיו מרחל.

ווע"פ הסבר **שו"ת דברי יציב יורה דעה** ויעקב קברה בדרך אפרת לא משום פגם שתי אחיות, אלא ע"פ הדיבור בדרך אפרת ששם

עתידין הגלויות לעבור ורק בזכות רחל שאמרה לקב"ה שהיא מסרה סימניה לאחותה כדי שלא תתביש, כך על הקב"ה להציל בניו

מפני השוברים..

וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּרַרְךָ אֶפְרָתָה - מהפך פשטא זקא-קטן, פשט הלימוד שאין עושין נפשות (בית קבר או ציון לזכרם של) צדיקים. והנה

יעקב עשה שלא כפשט אלא (בר' וישלח לה, כ) וַיִּצְבֹּעַ יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל-קְבֻרָתָהּ הוּא מַצֵּבַת קְבֻרַת-רַחֵל עַד-הַיּוֹם:

ומסביר **שו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן רכז ...** ולענ"ד שזה נתינת טעם על והצדיקים אין בונים להם נפש שדבריהם הן

זכרונם, שלהנ"ל הכוונה לבנות ציון על גבי המערה לזכרון שהצדיק מונח שם למטה, ונתן עוד טעם כדי שלא יפנה אדם לבקר

הקברות (רמב"ם פ"ד מאבל ה"ד) היינו לירד לפנינו מן המערה, דאין רשות ליכנס בקברי צדיקים (שפירש הריב"ש שפוקד הקברות

לראות אם הוא חי שהרי שפתותיהם דוככות בקבר והם כחיים, או מת), וכמ"ש ברשב"ם בב"ב שם [בד"ה רבי בנאה] דאדם גדול

וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרין גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחיייהן עיין שם, ורק

ציון משום הטומאה עושין למעלה, אבל לא לציין במדוייק היכן קבור למטה במערה מחשש שיכנסו לפנים במערה ודו"ק.

ויעקב בנה המצבה, לשמירה, שלא יהא המקום הפקר מחשש שטוטי וגשמים וכיו"ב, ואין הדבר פגם ברחל הצדקת, שהרי כל ישראל נקראו על שם רחל, אבל שצפה יעקב אבינו שהגלויות עתידות לעבור שם וכו', ואינו לזכרון אלא לסימן עבור החיים, [וע"ע שו"ת כתב סופר יו"ד סי' קע"ט בד"ה ואמרת ליישב]. וגם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים, שלזה בעי בית דאסור למצלי בבקתא [ברכות ל"ד ע"ב]. וזה היה ענינו של הך מצבה ודו"ק.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת (מטור"ל) כי במצוותך האמיתי - הוללים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מרדף; רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.6 בראשית ויחי מז, כח (התשע"ו)

בראשית ויחי מח, ה:

וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָה הַנוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי אֶלְיָה מִצְרַיִםה לִי-הֵם אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי:

וַעֲתָה - פזר... (אתנח) **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה** - פשטא זקף-קטן והוא תיאור וההלכה אחריו **כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**: כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמייצגי כל בני יעקב לירושה שווה בארץ ישראל (השוויון מרומז בטעמי קדמא ואולא במלה אחת **(בר' ויחי מח, ד)** וְנִתְתִּי), הלימוד אלפניו מכוון אל תחילת הקרא **וַעֲתָה** - פזר, התפקיד ללמד למקום אחר, אל ההלכה ע"פ **(בבלי כתובות עב, ב)**, אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולידיו בפני מולידיו וסימניך **(בר' ויחי מח, ה)** **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**:

- ההלכה שהמקללת ילדיו בפני מולידיו או מולידיו בפני ילדיו יוציאה בלא כתובה. כיצד הגענו לכתובה?
שְׁנֵי-בָנָיָה - תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו. כנגד ראובן ושמעון וזאת כיון שיוסף הראה ליעקב **שטר כתובה** בה נשא את אסנת לאשה וגם הקמיע שכתב יעקב ושם על צוארה, הבנים הם בכלל ישראל.
- במעמד ברכת יעקב ליוסף ולבניו נמצאים יחד יעקב מולידו של יוסף ובני יוסף **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה** בני אסנת שיוסף נשאה בכתובה, אם ח"ו האשה תקלל הסבא או הנכדים בעת המצאם ביחד התלישא-קטנה עוקרת אותה מזכות הכתובה להוציאה בלא כתובה.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָה - פזר תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָה פזר לימוד למקומו - אפשר כי מלמד רשות לאבא לתת מתנות מחיים שלא כפי שאחרי מותו הירושה לבכור פי שניים משאר האחים.

רש"י (ח) שְׁנֵי-בָנָיָה הַנוֹלָדִים לְךָ ... עַד-בְּאֵי אֶלְיָה - לפני בואי אליך; כלומר, שנולדו משפרשתה הימני עד שבאתי אצלך, **לִי-הֵם** - בחשבון שאר בני, ליטול חלק בארץ איש כנגדו.

מלת "בחשבון" של רש"י עשויה לרמז לדרכם של **[זדעת זקנים מבעלי התוספות]** **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן** - אפרים מנשה גי' (תשכ"ו) (שוה) ראובן שמעון (תשכ"ה) וכולל אחד. ובשינוי מסוים ב- **[ארמון על מכוננו ענף ברכות בחשבון, הרב הצב"י משה ארמוני, (אוצר החכמה) הקדמה]** ... **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה** עולה תשל"ב **כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן** עולה תשל"א ועם הכולל עולה תשל"ב.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָה - פזר תלישא, תלישא כרמז לגימטריות בכלל **(הַנוֹלָדִים לְךָ)** - קדמא ואולא ככלל) שהם מדה מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם (לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי) ולגימטריות שהם בהפרש של אחד, **וַעֲתָה** - פזר, לימוד לכל התורה כולה ע"פ **[ארמון על מכוננו]** הנ"ל מהגימטריה הנ"ל למדו חז"ל זכות על השימוש בגימטריאות שהם בהפרש של אחד שנחשב גימטריא מדויקת ולא מאולצת לצורך הענין.

מלת **(בר' ויחי מח, ה)** **וַעֲתָה** ע"פ דרשת **ברכת ציון** (הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל) בדברים פר' עקב, היא ענין של תשובה. אפשר שכאן מרומז על התקבלות תשובת ראובן במעשה בלהה, וע"י תבנית הטעמים של **כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן** - מרכא טפחא, כיתור לרבות התשובה לשאר השבטים, וכולם **(בר' ויחי מח, ד)** **וְנִתְתִּי** - קדמא ואולא במלה אחת בתפקיד בשוויון בירושת הארץ.

וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָה הַנוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי אֶלְיָה מִצְרַיִםה לִי-הֵם

הסבר בדרך של פרט וכלל ופרט:

שְׁנֵי-בָנָיָה - תלישא-קטנה, פרט קדמא **הַנוֹלָדִים לְךָ** - קדמא ואולא, הענין המרכזי בפסוק, **בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי אֶלְיָה מִצְרַיִםה** - רביע מרכא תביר טפחא, פרט בתראה המסביר את הפרט קדמא, דווקא אלו שנולדו בארץ מצרים עד בוא יעקב מצרימה, דווקא אלו שנולדו וגדלו במסירות נפש של יוסף וב"ב כאשר לא היה להם משפחה תומכת ואוירה יהודית. אלא שבפרט וכלל ופרט, הפרט בתראה צריך לרבות משהו ממין הפרט קדמא. אפשר כי הרבוי נלמד מהסיפא של הפסוק **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**: נפתח בהסבר **כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן** - מרכא טפחא, יתור לרבות את כל בני יעקב להשוואה לאפרים ומנשה בני יוסף שיחשבו שווים לירושת הארץ. הסבר זה משתלב בהסבר הסיפא של הרישא של הפסוק המוצגת ע"פ תבניות טעמים (אתנח) **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה** - פשטא זקף-קטן והתוכן הוא תיאור וההלכה כתובה אחריו **כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**: תבנית טעמים ותוכן שהיא כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמייצגי כל בני יעקב לירושה שווה בארץ ישראל, כאשר השוויון מרומז בטעמי קדמא ואולא במלה אחת **(בר' ויחי מח, ד)** **וְנִתְתִּי**)

לִי-הֵם - מקף כרב-מצב (א) בני יעקב באופן רוחני (ב) בני יוסף בפועל.

בני יצחק, יצחק משאלוניקי פר' ויחי (ועוד ספרים בקצת שינויים) (אוצר החכמה) ... מה שכתב האר"י ז"ל על פסוק "וילך ראובן" וכשמתה רחל ונתן יעקב ערסיה אצל בלהה אזי באו שתי נשמות בההוא ערסיה כדי להתעבר בבלהה. וכשבלבל ראובן יצועי אביו אזי פרחו אותן הנשמות והלכו להן למצרים ונתלבשו באסנת בת פוטיפרע, והן הן נשמות אפרים ומנשה.
מִצְרַיִםה - בשינוי סדר האותיות ה"ם יצר"ם, יעקב הוריד שתי נשמות לעולם הזה, רוב הנשמות מעולם היצירה, (ונסתתרו באוצר הידוע ששמו גוף **(בן איש חי דרושים ויחי)**) ויוסף השלים הבאתם לגוף היינו **מִצְרַיִםה** - בשינוי סדר האותיות מצ"ר י"ם, מקום צר - מוגבל כמו גוף ביחס לנשמה.

וש המפרש כי ליעקב מיו צריכים להיות **י-ה** בנים, אלא ששנים נולדו דרך יוסף, ואחד לאה דנה בעצמה שלא תהא רחל עם פחות בנים מהשפחות ולכן לא נולד בן אלא בת היא דינה. ואסנת בת דינה משכם החו, נישאה ליוסף וילדה את בני יוסף ומנשה ואפרים.
אוצרות החיים - אישים במקרא ובתלמוד ב: הרב יוסף חיים בן אליהו, ע' צו, בן איש חי דרושים ויחי (אוצר החכמה) - נמצא אפרים ומנשה של יעקב אבינו היו **מכבד**, ורק ע"י ראובן הלכו אצל יוסף. וזה שנאמר **וַעֲתָה דייקא, שְׁנֵי-בָנָיָה הַנוֹלָדִים לְךָ**, שבעת הלידה היו לך, הנה מתחילתם **לִי-הֵם**, שנשלחו מן השמים לי, ועל כן בדין הוא ד-**אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**: להכניסם בכלל בני.

ב"ה טוב טעם ודעת לומדי (טור"ל) כי במצוותך האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל - מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש - גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

1.7 בראשית ויחי מז, כח (התשע"ז)

בראשית ויחי מז, כח: ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי-יעקב שני חזיו שבע שנים וארבעים ומאת שנה:
הקרא (בר' ויחי מז, כח) **ויחי ימי-יעקב שני חזיו** מלמד שיעקב ראה בחלק מחייו צער (מלת ויהי). תבנית הטעמים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, מלמדת על שני לימודים שלפחות אחד מהם יוצא מפשט הכתוב, אפשר שאחד הלימודים שמלת **שני** יוצאת מפשטא במשמע "שנים" ובאה במשמע שניים (=2) ומלמדת שיעקב רואה **חזיו** כשהם עם יוסף הם בטובה, וכשהם ללא יוסף הם ברעה. על הטובה ועל הרעה יש לברך. וזה מה שבאנו להאיר להלן.

על הקרא (בר' ויחי מז, כח) **שבע עשרה שנה** כתב [תורה אחת] למה נחסרו משנותיו של יעקב ל"ג שנה? לפי שדיבר כלפי מעלה (ב-בר' ויגש מז, ט) **קעט ורעים הרי ימי שני חזיו ולא השיגו אתי ימי שני חזיו אבתי**, דקיימא לן [בבלי ברכות ס, א] כשם שמברך אדם על הטובה כך יברך על הרעה, ונפסק ב-[ש"ע או"ח ס' רכב, סע' ד] מברך על הטובה: הטוב והמטיב אע"פ שירא שמא יבא לו רעה ממנו ... וכן מברך על הרעה ברוך דיין האמת אע"פ שיבא לו טובה ממנו וגו'.

לשון ה- [בבלי ברכות ס, א] כשם שמברך אדם על הטובה כך יברך על הרעה, מלמד על כעין היקש מברכה על טובה לברכה על רעה כי הכל מה'. אפשרות להיקש מרומות בתבנית הטעמים של(בר' ויחי מז, כח) **ויחי ימי-יעקב שני חזיו שבע שנים** - פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין היקש.

בראשית ויגש מז, כז: וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן

ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד:

בארץ גשן - מונח אתנח, כעין רבוי הגבלות,

ויאחזו בה - (אתנח) מונח זקף-קטן, והתוכן תיאור או פעולה

ויפרו וירבו מאד - מרכא טפחא סלוק, והתוכן פעולה

טט - תבנית הטעמים (אתנח) מונח זקף-קטן, תיאור או פעולה ואחריו פעולה, עשויה ללמד לכתוב אלפניה ולאחריה.

ויאחזו בה בלימוד אלאחריו כפי' [רש"י] **ויאחזו בה**. לשון אחיזה, היינו שבני ישראל נאחזו בארץ מצרים כמו שרשי עץ ע"פ [כלי יקר] **וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן** כל פסוק זה באשמת בני ישראל דובר ... שנשתקעו בה עד שלא רצו לצאת ממנה והוצרך הקב"ה להוציאם משם ביד חזקה ואתן שלא רצו לצאת מתו בשלושה ימי אפילה.

ויאחזו בה בלימוד אלפניו [תורה שלמה (עב) מדרש תדש פ"ז] הארץ היתה אוחות בהם ותופסת אותם ואלו היו מבקשין לצאת מתוכה קודם לכן לא היו יכולין עד שבא הקץ שהם חייבים, לפיכך כתיב **ויאחזו בה** כאדם שבעל כורחו אחוז בה. (מנח"י נאחזו בה בעל כורחם) ועל

על הלימוד אלאחריו אפשר לומר כי **ארץ גשן** - מונח אתנח, בתפקיד רבוי הגבלות, ריבתה בחלק מבני ישראל הגבלות עד אשר **ויאחזו בה** שלא רצו לצאת ממצרים

על הלימוד אלפניו אפשר לומר כי **ארץ גשן** - מונח אתנח, בתפקיד רבוי הגבלות, ריבתה על בני ישראל הגבלות עד אשר בעל כרחם **ויאחזו בה**

האחיזה הדו-כיוונית בין בני ישראל בארץ מצרים ובין ארץ מצרים בבני ישראל, בין ברצון חלק מבני ישראל בין בעל-כרחם המוזכרת ב-**בר' ויגש מז, כז**, מביאה לתוצאות המרומות ברישא של הפסוק - **בר' ויחי מז, כט**

בראשית ויחי מז, כט: ויקרבו ימי-ישראל למוות - זרקא סגול בתפקיד גריעה מחיי יעקב - קריבת ימי יעקב למות

ויקראו לבנו ליוסף ויאמר לו אם-נא מצאתי חן בעיניך שים-נא ידך תחת ירכי

ועשית עמדי חסד ואמת אל-נא תקברני במצרים:

[בבלי סנהדרין קו, א] ... מאי לשון (שמ' בשלח ז, א) **רפיאים**? רבי אליעזר אומר: רפיאים שמה, רבי יהושע אומר: שריפו עצמן מדברי

תורה, שנאמר (דמיהו ז, ג) **לא-הפגנו אבות אל-פנים (רש"י סנה"ל) להטיב להם מפני מרפיון יגדים** - של תורה ומצות, והכי נמי רפיאים רפיון ידים הוא, כלומר מפני שרפו ידים מן התורה בא עליהם עמלק.

(שמות בשלח ז, א) **ויסעו פלעזת בני-ישראל ממדבר-סיני למסעיהם על-פי ה' ויחגרו ברפאים ואין מים לשתת העם: ... (ח) ויבא עמלק וילחם עם-ישראל ברפאים:**

(המשך סנה"ל קו, א) אמר רבי יוחנן: כל מקום שנאמר וישב אינו אלא לשון צער, ... ונאמר (בר' ויגש מז, כז) **וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד: ... (בר' ויחי מז, כט) ויקרבו ימי-ישראל למוות.**

חז"ל הסמיכו דרשת רפיאים כרפיון ידים מתורה לדרשות על משמע "וישב" כלשון צער וביניהם (בר' ויגש מז, כז) **וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן** לדרוש שתוצאת אחיזת ישראל בארץ גשן וארץ מצרים ותוצאת אחיזת ארץ גשן וארץ מצרים בבני ישראל גרעו מאחיזתם בתורה ובנישאל (היינו יעקב אביהם) בעודו חי ו-(בבלי סנה"ל קו, א) מרמז בשימוש בכתוב ב-(דמיהו ז, ג) **לא-הפגנו אבות אל-פנים (רש"י סנה"ל) להטיב להם מפני מרפיון יגדים** - של תורה ומצות, שכנראה יעקב אבינו לא הצליח להטיב חלק מצאצאיו להיות דבוקים בתורה, ורפיון זה היה בין הגורמים ל-**(בר' ויחי מז, כט) ויקרבו ימי-ישראל למוות** - זרקא סגול - קריבת ימי יעקב למות קודם זמנו כנדרש ב-**[בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צו, ד]** ויעקב כתיב בו קריבה שלא הגיע לימי אבותיו, אברהם חיה קע"ה שנה יצחק ק"פ ויעקב קמ"ז, לפיכך כתיב בו קריבה, **(בר' ויחי מז, כט): ויקרבו ימי-ישראל למוות.**

ויקרבו ימי-ישראל למוות - זרקא סגול בתפקיד גריעה מהענין חיי יעקב - ע"י עצמו

[קטעי מדרשים - גניזה (מאן) יא. חלק של מדרש על התורה "זו היא שנאמרה ברוח הקודש" ע' פט]

(בר' ויחי מז, כט): **ויקרבו ימי-ישראל למוות**. אמר ר' שמעון בן לקיש זה אחד משלשה בני אדם שהן גרמו מיתה לעצמן, והקב"ה לא הזכיר להם] מיתה והם הזכירו, וקפצה עליהם מיתה. ואלו הן (טט: יעקב לעיל והאחרים כעין הקש ממנו): **אברהם, דכתיב (בר' לז טו, ב)**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מרדף; רבוי; זרעא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טרקהא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; זרעא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרעא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, ו; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

וְאֵנְכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי המדרש חסר כאן, אבל אפשר כי המשכו הוא כמו ב-**[מדרש נחומא (בבב) פרשת ויחי ב] (בר' ויחי מז,כט): [ויקרא ימי-ישראל למוות וגו', זש"ה (דה"א טז,טט) גי'גרים אגהנו לפגוד ותוֹשְׁבִים פְּלִלְאֵבְתִּינוּ פְּצִלוּ יְמִינוּ עַל-הָאֲרָצַי וְאִין מְקוּה: ולא כצלו של כותל. ולא כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף, שנאמר (תה' קמ"ד) אָדָם לְהַכֵּל דְמָה לְמִי כְצֵל עוֹבֵר: ואין מקוה, אין מי שיקוה שלא ימות, הכל יודעין שעתידין למות, אברהם אמר (בר' לך טו,ב) וְאֵנְכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי. יצחק אמר (בר' תולדת כו,ד) בְּטָרֵם אָמוֹת: יעקב אמר (בר' מז,ל) וְשָׁכַבְתִּי עִם-אֲבֹתַי, אימתי בשעה שנטה למוות, (בר' ויחי מז,כט): [ויקרא ימי-ישראל למוות].**

אבל לפי התוכן הקודם בקטעי המדרשים וגם ע"פ **[מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קפא] (בר' ויחי מז,כט): [ויקרא ימי-ישראל]**, כל מי שנאמרה בו קריבה לא הגיע לימי אבותיו, וכן אתה מוצא ברוד ובמשה. ילמדנו. לפיכך אפשר כי הכוונה למשה ולדוד. היות ואין פירוט מוצעים המקורות הבאים שבהם דברי משה ודוד מזכירים יום מיתתם וקפצה עליהם מיתה.

משה (במ' פ"ו כו) (טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-ה' לֵאמֹר: (טז) יִפְקֹד הו' אֶלְתֵּי הַרְיוֹחַת לְכַל-בְּשָׂר אִישׁ עַל-הַעֲדָה: (יז) אֲשֶׁר-יִצְא לַפְּנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לַפְּנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצֵיאֵם וְאֲשֶׁר יביאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲצַת הו' בְּצִיָּאן אֲשֶׁר אֵיוֹלְקֵם רַעְיָה: ובימי משה האחרונים זה שמשה הזכיר המיתה קפצה עליו המיתה (זב' וילך לא,יג) וַיֹּאמֶר הו' אֶל-מֹשֶׁה הֵן קָרְבָנוּ יְמֵיךָ לְמוֹת (זקא סגול כגורע מחיי משה)

דוד - [קטעי מדרשים - גניזה (מאן) יא. חלק של מדרש על התורה "זו היא שנאמרה ברוח הקודש" עמוד פח] (בר' ויחי מז,כט): [ויקרא ימי-ישראל]. זו היא שנאמרה ברוח הק' על דוד מלך ישראל (תה' לב,ו) **עַל-זֹאת תִּפְלֹל כְּלִי-סִידוֹ אֵלֶיךָ לְעַתְּ מִצָּא. אמ' ר' אלעזר לְעַתְּ מִצָּא לְעַתְּ מוֹצֵאוֹ מִן הָעוֹלָם, שאין לה שעה [ק]שעה בעולם כאותה שעה שנפטר בה מן העולם. דוד [בבלי שבת לא,א] ... ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת - כדבר יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב (תה' לט,ה) הוֹדִיעֵנִי הו' קִצְי וּמִדַּת נְמִי מִה־תִּהְיֶה אֲדָעָה מִה־תִּהְיֶה אֲנִי: אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, (תה' לט,ה) הוֹדִיעֵנִי הו' קִצְי! אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם. וּמִדַּת נְמִי מִה־תִּהְיֶה? - גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם. אֲדָעָה מִה־תִּהְיֶה אֲנִי - אמר לו: בשבת תמות.**

אמנם מערכת טעמי ספרי אמ"ת שונה ממערכת טעמי שאר ספרי תנ"ך אך בכל זאת אפשר שדמיון צורת טעם זקא לטעם צינורא מלמד משהו על תפקיד דומה. ועוד שתפקיד תחבירי של זקא סגול להפסיק בשליש פסוק אם קיימים שלושה חלקים. וכאן צינורא וטעם עולה ויורד, המפסיק בשליש פסוק תהלים, מלמד משהו על תפקיד דומה. **(בר' ויחי מז,כט): [ויקרא ימי-ישראל למוות (תה' לב,ו) אֵלֶיךָ לְעַתְּ מִצָּא]**

מצאנו זקא סגול בתפקיד של קריבת ימים למוות קודם זמנם לצדיקים (רחל (בראשית וישלח לא,לב), יעקב (בראשית ויחי מז כט), משה ואהרן (במדבר חקת כ,יב), משה (דברים וילך לא,יד)) וגם קיצור ימים בהקשרים אחרים. **בראשית ויצא לא,לב: עם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֶלְהֵיךָ לֹא יִחַיְתָּ - זקא מונח סגול - סיבה לקריבת ימי רחל למוות. נַגִּד אַחֲרָיו הִפְרֵ לָךְ מִה עֲמֹרֵי וְקַח-לָךְ וְלֹא-יָבֵעַ יַעֲקֹב בְּי רַחֵל וְנִבְחָתָם:**

בראשית ויחי מז,כח,כט: [כח] וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי-יַעֲקֹב שְׁנַי שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה: [כט] וַיִּקְרָבוּ יָמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹת - זקא סגול - קריבת ימי יעקב למוות וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-נָא מָצְאֵתִי הֵן בְּעֵינֶיךָ שִׁים-נָא יָדֶךָ תַּחַת רַגְלִי וְעֵשִׂית עֲמֹדֵי תְּסֹד וְאָמַת אֶל-נָא תִקְבְּהֵנִי בְּמִצְרַיִם:

במדבר חקת כ"ב: ס [יב] וַיֹּאמֶר הו' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן - זקא מונח סגול - סיבה לקריבת ימי משה ואהרן למוות. אפשר שזה כעין ענין של משפט. יַעֲן לֹא-הָאֲמַנְתָּם בִּי לְחַקְדֵּשְׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תִבְיֹאוּ אֶת-הַקִּתְּלָהּ הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָהֶם:

במדבר פינחס כז,ג: אֲכִינּוֹ מֵת בְּמִדְבָּר - זקא מונח סגול - סיבה לקריבת ימי צלופחד והוא לא-הָיָה בְּתוֹךְ הַעֲדָה הַנּוֹעֲדִים עַל-הו' בְּעַד-תַּקְרָח כִּי-בִחַטָּאוּ מֵת וּבָנָיִם לֹא-הָיוּ לוֹ:

דברים וילך לא,יג: וַיֹּאמֶר הו' אֶל-מֹשֶׁה הֵן קָרְבָנוּ יְמֵיךָ לְמוֹת קָרָא אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֶהֱל מוֹעֵד וַיִּלָּךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֶהֱל מוֹעֵד: הֵן קָרְבָנוּ - מונח מונח יְמֵיךָ לְמוֹת - זקא סגול בתפקיד גורע מן הענין כאן ממחר מיתתו, מקצר ימיו ע"פ בעה"ט וכלי יקר משה גרם לקרוב מיתתו. ע"י לשון "והן לא יאמינו לי", כלומר שמקדים מיתת משה, שמוסיף גורם למיתתו.

[בעל הטורים] - אמר משה רבינו ע"ה רבונו של עולם בזה הלשון שבחתיך שאמרת "הן לה' אלקיך השמים, (דב' יג,ד), ובדרך זה אתה מבשרני למוות. אמר לו הקב"ה וכי לא אמרת "הן לא יאמינו לי", שמות ד' א', דב"ד ט' ו' וכן כתיב, במדבר כ' י"ב, "יען לא האמנתם ביי"

[כלי יקר] - [ברבתי - טו ו] - מסיק, אמר משה להקב"ה "בהן קלסתיך, דב' י"ד, ובהן אתה קונס עלי מיתה, אמר לו הקב"ה זכור מה שאמרת והן לא יאמינו לי - שמות ד' א', ... הרי החזיקם בחזקת בלתי מאמינים והיו צריכים חיזוק באמונה, הנה ע"י זה גדלה אשמתו מאד מה שלא דבר אל הסלע לחזק ברכים כושלות באמונה, לכך נאמר הן קרבו ימך למוות, אותו הן שאמרת והן לא יאמינו לי, גרם שקרבו ימך למוות.

ודבר זה קשה, בין היתר מהמדרש **בר' ו' ג' "בשגם הוא בשר היו ימיו מאה ועשרים שנה"** המרמז לשנותיו של משה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא ותורה ופסוקי-התורה – התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרקא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעמיתם חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, זמן לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

אופן (ב) (טט - א) הדרשה של אופן (א); (טט - ב) תורה שלמה [קניז] ידעתי, אלא מה אתה סבור מפני שהייתי שואלך בכל עת מה עשו בך אחיך, ולא היית אומר לי, מה אתה סבור שלא הייתי יודע, ידעתי בני ידעתי (פסיקתא רבתי פ"ג)
(טט - ג) תורה שלמה [קניז*] ויאמר ידעתי בני ידעתי, אמר לו יעקב סבור אתה שמרוב זקנה הלך ממני הדעת, חייך מאה כיוצא בך אינן יכולין לעמוד על דעתי, ולא לסלק ידי ממקומה. (סדר אליהו רבה)
(טט - ד) תורה שלמה [קניז] ידעתי בני ידעתי שני פעמים, למה שני פעמים ידעתי מה שהן עתידין לעשות בני אפרים בימי דוד שנאמר ומבני אפרים עשרים אלף ושמונה מאות גבורי חיל וגו' (דה"א יב,ל), וידעתי פעם שניה באיזה כבוד יבואו בני מנשה אל דוד שני נפלו על דוד בבואו מפלשתים [עם פלשתים] וגו' (דה"א יב,כ), ואומר בלכתו אל צקלג נפלו עליו שמנשה וגו' (דה"א יב,כא) (סדר אליהו רבה)
(טט - ה) תורה שלמה [קניז*] ויאמר ידעתי שראה לגדעון עומד ממנשה ואולם אחיו הקטן יגדל, זה יהושע שעומד מאפרים. (תנחומא ויחי 1.)

בראשית ויחי מט,ד: פחז פמיום אל-תותר פי עלית משכבי אביך **אז חללת יצועי עליה: פ**
[תורה שלמה] מידה ... לראבריה"ג פחז נוטריקון בבלי יומא ...
אמר רבי גמליאל עדיין אנחנו צריכים לרבי אלעזר המודעי הלומד הנוטריקון שלא על סדר האותיות פ'ח'ז' אלא ז'פ'ח' זיעזעת פסחת חלית? שראובן לא חטא.
טט – אפשר שזהו ענין פחז פמיום – מהפך פשטא להוציא הענין מפשטו על דרך הנוטריקון שלא כפשטו ועל דרך לימוד זכות במעשה ראובן.
[תרגום אונקלוס בראשית פרק מט] (ג) ראובן בוכרי את חילי וריש תוקפי לך הוה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא: (ד) על אזולת לקביל אפך הא כמיה ברם לא אהניתא חולק יתי לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכין אחילתא לשיווי ברי סליקתא:
אל-תותר – זקף-קטן, אפשר כי יורה כי איבד חלק היתיר של הבכור והוא כהונה ומלכות, כב-[בבלי בבא בתרא קכח – קנט] והיה ביום הנחילו את בניו שאבא יכול לחלק רכושו במתנה קודם מותו לפי ראות עיניו.

בראשית ויחי מט,ז: ארור אפם פי עז ועברתם פי קשתה **אחלקם בינעלב ואפיצם בישראל: פ**
ארור אפם פי עז – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, ע"פ ת' יונתן ות' ירושלמי ארורה שכם על מעשיה וואו נכון עשו בהענישם אותה וכו' לכן תבנית הטעמים מהפך פשטא מרמזת שיש להבין הקרא שלא כפשטו כאילו ארור כעסם אלא נכון שעשו בהתעצמם ועינישוה.
בראשית ויצא ט,לג – לד:
[לג] ותהר עוד ותלד בן נחאמר פי-שמע ה' פי-שנאנא אכני ניתן-לי גם-את-זה ותקרא שמו שמעון:
[לד] ותהר עוד ותלד בן נחאמר עתה הפעם ילדה אישי אלי פי-ילדתי לו שלשה בנים על-פן קרא-שמו לוי:
ותהר עוד ותלד בן – מונח זרקא מונח סגול, אפשר כי זרקא סגול בתפקיד גריעה מן הענין. נקדים ונאמר כי ב-(במ' פי' כ) במנין השבטים אחרי מעשה השטים, שבעה שבטים מוטעמים בזרקא סגול זרקא סגול – שמעון, גד, יהודה, זבולון, אפרים, בנימין, אשר. ושם אלו השבטים שחסרו משפחה או משפחות וגם למי מהמשפחות שלא נולד ילד, וזבולון המתבטל ליששכר. נאמר שכאן, לאה נתנבאה על כך ששמעון ולוי יהיו ללא נחלה של ממש בא"י, וללא פרנסה מנחלה.
(בראשית ויחי מט,ט) ארור אפם פי עז ועברתם פי קשתה אחלקם בינעלב ואפיצם בישראל: ס
בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צח ... אחלקם בינעלב, זה שבטו של לוי (במדבר יח) אני חלקך ונחלתך, ואפיצם בישראל, זה שבטו של שמעון, הדא אמרה רובן של עניים משבט שמעון היו, אמר רבי תנחומא אף על גב דאנו מפרשינן ואמרינן (שם) /במדבר/ (לה) והערים אשר נתנו מאחוזות בני ישראל ששה עיר אתהן ואת מגרשיהם כולן משל שמעון היו,
בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צט ... אחלקם בינעלב, כיצד כ"ד אלף נפלו משבטו של שמעון בזמרי, והיו אלמנותיו כ"ד אלף ונחלקו שני אלפים לכל שבט ושבט שנאמר אחלקם בינעלב וכל מי שמסבב על הפתחים משבטו של שמעון, אמר הקדוש ברוך הוא אף לוי יהא מסבב מה עשה הקדוש ברוך הוא האכילו פרנסתו בנקיות ונתקיימה גזירת יעקב גידלו הקדוש ברוך הוא ונתן לו א' מעשרה והוא מסבב ואומר תנו לי חלקי, לכך נאמר אחלקם בינעלב.
בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויחי פרשה צז ... (ה - ז) שמעון ולוי. ארור אפם בשעה שהרגו שכם וחומר וכל אנשי העיר ולא נמלכו באביהם, ואירר כעסם שהיה קשה ביותר שני ועברתם כי קשתה, שככה חמתם ואף שלהן לפיכך אחלקם בינעלב וגו' סופרים להעמיד משמעון בבתי כניסיות, ותלמידין ומישניים משבט לוי בבתי מדרשות עוסקין בתורה.
הכתב והקבלה במדבר כו ... וכן שמעון ולוי לא נטלו חלק בארץ משום קללת יעקב, רק לשמעון אמר אחלקם ביעקב דהיינו שיטול חלק בתוך שבט אחר, וללוי אמר אפיצם בישראל שלא יטול חלק אפי' תוך שבט אחר רק נפוץ על פני כל אחיו מעט מעט ומעט מעט.

בראשית ויחי מט,י: לא יסור שבט מיהודה ומחלק מבין רגליו **עד פי-יבא שילה (כתיב) שילו ולו יקתה עמים:**
לא-יסור שבט מיהודה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה בדוד; (ב) משתתחיל היא תאריך דרך ראשי גלויות אף שאינם מלכים ודרך נשיאי ארץ-ישראל, כפי' רש"י לא-יסור שבט מיהודה – מדוד ואילך, אילו ראשי גלויות שבבבל (ראה סנה' ה,א) שרודים את העם בשבט, שממונים על פי המלכות. ומחלק מבין רגליו – תלמידים, אילו נשיאי ארץ ישראל.
לא-יסור שבט מיהודה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה; (ב) משתתחיל היא תאריך ללא גבול כפי' רמב"ן ... ואמר לא-יסור – לרמזו כי ימלך שבט אחר על ישראל, אבל מעת שיחל להיות ליהודה שבט מלכות, לא-יסור ממנו אל שבט אחר;

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקהא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָי לְאַחֲזַת-קָבֵר:

בראשית ויחי ניד, וְיָשָׁב יוֹסֵף מִצְרָיִם הוּא וְאָחָיו וְכָל-הָעֲלִיּוֹת אִתּוֹ לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת-אָבִיו:

הפניית ר' בינקה חנוך (טו טבת התשע"ו)

[צפנת פענח על התורה, הרב רוזין יוסף (הרוגטשוב) הר' ויחי ניד (אוצר החכמה)] **לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת-אָבִיו** כפל הלשון

לקבור אחרי קבורו, דהנה מבואר בירושלמי תענית פ"ד (הערה קא) דאבות העולם הם מונחים דרך הסב, וא"כ יצחק מימין אברהם וזה רק לאחר שקברו את יעקב וקודם הוה לשמאל כמבואר שם, וברכות דף מ"ו ע"ב (הערה קב) ע"ש וא"כ לפ"ז פינו יצחק לקבורו אותו מימין אברהם ואח"כ קברו את יעקב זה ר"ל כאן. קא. ירושלמי תענית פ"ד, ה"ב: אמר רבי שמואל בר רב יצחק: אבות דרך הסב הן קבורין. קב. כיצד סדר הסבה? בזמן שהן שתי מטות גדול מיסב בראש ושני לו למטה הימני (טט: משמאל). בזמן שהן שלש מטות, גדול מסב בראש, שני לו למעלה הימני, שלישי לו למטה הימני. (גם רמב"ם ברכות ז, א.)

ר' בינקה חנוך: בצוואת ר' יהודה חסיד נאמר שלא יכרה אדם לעצמו קבר בחייו. אבל בקבורת יצחק יעקב כרה קבר ליצחק משמאל לאברהם וכאשר באו לקבור את יעקב, כרו קבר ליצחק מימין לאברהם ופינו את יצחק לקבר החדש וקברו את יעקב בקבר שקודם קברו בו את יצחק. אפשר כי לכך מרמזת תבנית הטעמים של **בְּמַעְרָה אֲשֶׁר** - גרשיים קדמא, שנוי בסדר, הקבר המוקדם ליצחק עבר לאחר מות יעקב לקבורת יעקב שמת אחרי יצחק. בסדר הפעולות ליצחק כרו קבר חדש ופינו אותו אליו, אחר-כך קברו את יעקב בקבר המוקדם.

אמנם [ש"ת מנחת אלעזר חלק ג סימן יג] ו-1 [ש"ת משנה הלכות חלק ד סימן קפא] כתבו שאדם יכול להכין קבר בחייו בארץ-ישראל ואז קצת קשה על ההסבר. אבל אפשר כי למרות שיעקב שלם כל הונו מבית לבן לעשו עבור מקום קברו במערת המכפלה, עשו מנע כריית הקבר מראש ולכן אי אפשר היה לקבור את יצחק במקום קבוע.

אפשר כי פסוק זה הוא אחד מהמקורות להלכה: [טור יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב] ... כשילך עמו היו שנים הולכין עמויה) הגדול שבשנים הולך לצד ימינו מאחוריו ומצדד עצמו לצדדין והקטן לצד שמאלו וחוז' לד' אמות [שו"ע י"ד הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם ס' רמב סעי' ז'] שלשה שהיו מהלכים בדרך, הרב באמצע, לח הגדול לימין, והקטן לשמאל.

בְּמַעְרָה אֲשֶׁר - גרשיים קדמא, שנוי בסדר כלשהו, כאשר מתבוננים בסדר הקבורה במערת המכפלה נמצא כי משערים כי הכניסה למקום קבורת אדם וחוה הוא בכניסה לאולם יצחק, אברהם ושרה קבורים באולם סמוך נאמר לימנם, יצחק ורבהקא לשמאלם של אדם וחוה, יעקב ולאק קבורים לימין אברהם ושרה. **אֲשֶׁר** - תלישא-קטנא, ענין של שיעור, חציצה מחיצה, גי' 501 ... **מֵאֵת** - תביר, גי' 441, אמ"ת, הפרש גי' 60 = 501 - 441 = ס' כגון ששים אותיות ברכת כהנים מערת המכפלה - בית סאתיים כחצר המשכן בית סאתיים, מערת המכפלה - מבוא לגן עדן, אדם הראשון היה כהן גדול, במשכן נמשכת עבודת כהן גדול, המברך את ישראל ברכת כהנים בת ששים אותיות.

בְּמַעְרָה - ע"ב מר"ה, או ע"ב הר"מ

בְּמַעְרָה אֲשֶׁר - גרשיים קדמא, שנוי בסדר כלשהו, בפעם הראשונה יצאו הספירות שלא על הסדר של קווי יושר שהם: קו ימין: חכמה חסד נצח, קו שמאל: בינה גבורה הוד, קו האמצע: כתר או דעת תפארת (רחמים) יסוד מלכות **בְּמַעְרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדֵה הַמִּכְפֵּלָה** - גי' ר"ת ב א ב ה עולה י' (ספירות לפי עוד רמזים) בא"ב מהווים ראשי תיבות של חצאי פסוקים הבאים (ללא וא"ו החיבור): **(דב' תבוא נחג, ג'רונא אַתְּהָ בְּעִיר וְבִירוֹף אַתְּהָ בְּשֵׂדֵה: (דב' תבוא נחג, ג'רונא אַתְּהָ בְּבֵאָה וְבִירוֹף אַתְּהָ בְּצִאֲתָךְ:**

אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מִמְרָא בְּאַרְץ - א ע פ מ ב, ע"ב אפ"מ (או א"ב פע"מ)

כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה - כ א ק, כאד"ם קדמו"ן

אַבְרָהָם אֶת - א א, ארי"ך אנפי"ן

הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָי לְאַחֲזַת-קָבֵר - ה מ ע ה ל ק, למשל מע"ה לק"ה,

אפשר מפני יציאת הספירות שלא על הסדר, והנלמד שכל ספירה בקשה שהבריאה תהיה רק על ידה, (כעין אפ"ם, ויכוח) ולכן היה שבירת הכלים שאפשר שזה המשאיר את הרשימו. **אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מִמְרָא** - ס"ת ר ל י א, לרי"א (רמז לקבלת האר"י)

בראשית ויחי נכא: וַעֲתָה אֶל-תִּירְאֵי אֲנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְּכֶם וְאֶת-טַפְּכֶם וַיִּנָּחֶם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּם:

(ע"פ **ברכת ציון** (הרב בן-ציון אבא שאול זצ"ל) שהמלה ועתה בכתוב **(דב' עקב יזב)** וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה הָיָה אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעַמְּךָ הִיא בְּנִין אֵב לְכָל וְעַתָּה שְׁבַתְנָךְ שִׁמְשַׁמְעוּתָה תְּשׁוּבָה. ראה **בראשית ויגש מה,ה: וַעֲתָה אֶל-תַּעֲצָבוֹ** - תשובה מתוך שמחה

בראשית ויגש מה,יא: וְכָל-כְּלֵפֵי אֶתְךָ שֵׁם כִּי-עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים רָעַב פְּוֹתְנִתְךָ אֶתְּהָ וּבִיתְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לְךָ: למה "שכל טוב" המובא ב-(שמות א,ו) לא מעיר על מלת וְכָל-כְּלֵפֵי [תו"ש שמות א הערה נא] [ע"פ [מדרש שכל טוב] לפי שנהג ברכנות עליהם ... הוא אמר (בר' ויחי נכא) אֲנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְּכֶם אמר הקב"ה ניראה מי הוא המכלכל אני או אתה, לפיכך מת יוסף תחלה, ואחר כך כל אחיו. אפשר שיוסף היה לו לתלות את כלכלת אחיו בה' ולא בעצמו.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת לטוב (ל) כי בצמעותו האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוב; מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוב; דרגא - מוציא; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שממעיטם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** - כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקא-קטן** - 2; **זקא-גדול** - 3; **רביע** - 4; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישי: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** - יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** - סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. **פזר** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

א' גרשיים בתפקיד יגרש, יחסר כמדרש שעליו מבוסס בעה"ט - א-לקים יחסר ממנין ת' שנה מנין **פקו"ד** (190) שנה לקרב את ה- ק"ץ (190) ב-190 שנה, ב' כשם שיוסף מלך פ' שנה כך יבוא גואל בן פ' שנה ויאמר **(שמי' גוט) פקד פקדתי אֶתְכֶם** אף שבתל ממנו היכולת הטבעית להגייד מלים אלה. **(בר' ויחי גנד) פקד פקד אתכם** - דרגא מונח רביע, תבנית שבין תפקידיה תיקון יצר הרע. אפשר כי זהו התיקון לנאמר **(בר' ויגש מזכו) נישב ישראל בארץ מצרים בארץ גֶשֶׁן נִיאָחֲנוּ בָּהּ נִיפְרִי וְנִרְבִּי מֵאָד: וגו', ע"פ [כלי יקר] שכחו שבאו למצרים לגור בה זמנית אלא **ונשבו ... נִיאָחֲנוּ** בה כקביעות וכמדרש שחלק גדול מהם שקעו בטומאות מצרים עד שהקב"ה הוציאם משם בכח גדול ובאותות ובמופתים שנועדו לעוררם לתשובה ולהשיבם אל הקב"ה ואל מטרתם כפי נאמרה לאבות. **סיכום: ואלהים - גרשיים, פקד פקד אתכם** - דרגא מונח רביע, עקירה בגבורה רבתי ממצרים ע"י תשובה להתגברות על היצר הרע של טומאת מצרים.**

פקד פקד אתכם - דרגא מונח רביע, תבנית שבין תפקידיה תיקון חטא אדם הראשון והיצר הרע. **[ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בר' ויחי יז]] ... (שיר השירים רבה ד', כ"ה) יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל הזכרים בזכותו ... כי עיקר עבודת מצרים היה לתקן פגם הברית ועל ידי זה זכו למתן תורה.**

[ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי יז]] סיום הספר ויישם בארון במצרים, כי בספר בראשית נזכר ענין בנין קדושת ישראל ונשלם בפרשה זו על ידי תולדות השנים עשר שבטים והעיקר על ידי יוסף כשנשלם בבחינת קדושת הברית וזה היה דייקא בשעת מותו, כי כל זמן שהאדם חי אין לו עוד בירור שיהיה נשלם בענין שבא לעולם רק דייקא בשעת מותו ונשלם בחינתו. והוה הסיום וימת יוסף וגו' ויישם בארון במצרים דייקא שהיא ערות הארץ בעלי זנות כמו שנאמר (יחזקאל כ"ג, כ"ז) וזרמת סוסים וזרמתם ועל כן מוצא הסוסים ממצרים כי הסוס אוהב הזנות (פסחים ק"ג ב) ודייקא על ידי זה הושם ארונו במצרים כמו שאמר (שיר השירים רבה ד', כ"ה) יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל הזכרים בזכותו ואמרו (תנחומא בשלח ב') דארנו של יוסף היה מהלך במדבר עם ארון חי העולמים, כי יש להם שייכות זה לזה קיים זה מה שכתוב ביו. ואמרו (בראשית רבה פ"ו, ח) בכותב עצמותיו של יוסף נקרא הים לישראל הוא דכתיב הים ראה ויגוס בזכות ויגוס החוצה. והנה כתיב שבת בשבתו שכל שבת יש לו קדושה מיוחדת והיא קדושת הפרשה שקורין בה ובשבת זה קראו במנחה בפרשת שמות שהוא התחלת התיקון לקדושת הברית שהוא שלימות קדושת ישראל. והגמר מהתיקון בפרשת משפטים שהוא סוף שובבי"ם בפסוק כי תקנה עבד עברי כידוע מהאריז"ל. **כי עיקר עבודת מצרים היה לתקן פגם הברית ועל ידי זה זכו למתן תורה וכתיב (ויקרא כ"ה, נ"ה) כי לי בני ישראל עבדים וגו'. ובפסוק כי תקנה וגו', הגם שאמרו (קידושין כ"ב ב) אוזן ששמעה וכו' כי לי בני ישראל וכו', עם כל זה זכה על כל פנים להיות עבד עברי והוא גם כן מבחינת התיקון הנזכר:**

בראשית ויחי גכה: נישבע יוסף את-בני ישראל לאמר פקד פקד אלהים אתכם והעלתם את-עצמותי מזה: בראשית רבה (וילנא) פרשה ק יא (בר' ויחי גכה) נישבע יוסף את-בני ישראל וגו' שומע אני מיד ת"ל אֶתְכֶם כשתהיו עולין, ומנין אף עצמות של שבטים העלו עמו שנאמר אֶתְכֶם,

בראשית ויחי גכו: ננימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחננו אתו ויישם בארון במצרים: ויחננו אתו - מונח זקא-קטן, והוא פעולה ויישם בארון במצרים - מרכא טפחא סלוק, והוא פעולה, כעין שתי פעולות העשוי להדרש אלפניו ולאחריו. **דרשה מלאחריו ב-(שמות א, א) אליו [בראשית רבה (וילנא) פרשה ק יא] (בר' ויחי גכו) ננימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחננו אתו, מי חננו, רבי פנחס ורבי יהודה בשם ר' נחמיה, ר' יהודה אמר רופאים חננו אותו ור' פנחס אמר שבטים חננו אותו** ה"ד **ויחננו אתו ויישם בארון במצרים ומי הן (שמות א, א) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה.** הדרשה לאחריו כפי **כלי יקר שמות א, א: ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: (א) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה.** הוסיף וי"י במלת ואלה, גם אמר מתחילה הבאים לשון הווה ואחר כך אמר **איש וביתו באו** לשון עבר. לפי שנאמר למעלה **(בר' ויחי גכו) ויישם בארון במצרים** (ופסוק זה מלמד לאחריו לשמות א, א) ואחרי מות יוסף לא היו פני המצרים עם ישראל כתמול שלשום והיו מרגישים אז הביאה למצרים כאילו באו בפעם ההוא למצרים, לכך נאמר ואלה מוסיף על ענין ראשון שמצד מיתת יוסף דומה כאילו עכשיו המה באים.

ויישם בארון - מרכא טפחא, יתור לרבות דברי התורה של יוסף, כפי **ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי ... ויש לומר שמרמו בזה מה שאמרו (תנחומא בשלח ב') שארנו של יוסף מהלך עם ארון העדות וכו', וכי דרכו של מת מהלך עם ארון חי העולמים וכו', המונח בארון זה קיים כל מה שכתוב בזה. וכן הוא בזוה"ק (פרשה זו ור"א א) דאשתוי בתרי ארוני וכו' עיין שם וכיון שהניחיהו בארון היה מלא דברי תורה כמו ארון העדות שהיו בו הלוחות.**

במצרים - סלוק, מגביל את מקום דברי התורה דאז כפי **ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי** וזה שמרמו **במצרים** על הדברי תורה דאז היו כל הדברי תורה עוד **במצרים** כל זמן שהיו שם כל ישראל שורש ששים ריבוא נפשות שהם שורש כל הדברי תורה.

בשם ר' ח' שמים, משל שלושה שלבים של קשיים ההולכים וגדלים בגלות מצרים (א) **ויחננו אתו** (ב) **ויישם בארון** (ג) **במצרים** תקופת השיעבוד הקשה שהחלה סמוך ללידת מרים שאותיות שמה בשם מצרים להמתיק את מצר הים שהוא השם "מצרים".

שול'ת בצל החכמה חלק ה סימן קנא ... הנהגתי להעמיד המצבה לצד ראשו של הנקבר כמנהג עיר מולדתי ניהיילז וכמנהג עיר פרשבורג והסביבה, והוא כמדומני מנהג רוב המכריע של קהלות ישראל. - אגב, ראייה למנהג זה ממש"כ בספר מושב זקנים (קובץ פירושי רבותינו בעלי התוספות על התורה) ריש ספר שמות וז"ל, **(שמות א, א) ואלה שמות, מה כתוב למעלה** (לפי המשך דבריו במובן של ראש שהוא למעלה) **(בר' ויחי גכו) ויישם בארון, וסמוך ליה ואלה שמות** מאכן רמז שכותבין שמותיהן של מתים במצבה שעומדת

"בראש ארונו" של אדם חיים וכו', עכ"ל. [אנציקלופדיה תלמודית כרך ב, [ארון המת] עמוד קעט טור 1] הקבורה בארון. קבורת המת בארון נהגה בימים קדומים, והוזכרה בתורה אצל יוסף (בר' ויחי גכו) ויישם בארון במצרים. אף חכמי ישראל נקברו בארונות, כמו שמצינו בעקביא בן מהללאל ורבנו הקדוש ועוד. ואף הקבורה בכוכים של מערה, שנהגה בזמן המשנה והתלמוד, היתה בארונות, שהיו נותנים את הארונות בכוכים הארונות היו עושים מעץ, וגם מאבן, ויש שעשו גם ממתכת (סוטה יג, א), וגם משל חרס (מסכת שמחות פ"ג). אבל אסור. ויישם בארון - מרכא טפחא, יתור לרבות קבורה בארונות מעץ ואבן וטעם מלת **במצרים - סלוק, מגביל שאסור לקבור בארון חרס ומתכת וארון יוסף שהיה לפי המסורת מעופרת היה כדי לשקעו בנילוס למצרים מסיבת שלא רצו שבני ישראל יצאו, לישראל כדי שלא יעשו מיוסף עבודה זרה **[שכל טוב (בובר) בראשית פרק ג] עשו לו ארון של מתכות ושקעוהו בנהר נילוס, כדי שלא ידעו בו המצרים ויעשוהו לאלוה: ערוך השולחן יורה דעה סימן שסב סעיף ג** וזה ששמו את יוסף הצדיק בארון דכתיב **(בר' ויחי גכו) ויישם בארון במצרים** הטעם פשוט שלפי שצוה לבלי לקבורו במצרים הוכרחו להטילו בארון ולהטמינו בנילוס וגו' **במצרים** - סלוק, מגביל לומר שמקום קבורתו לא נודע במדויק ומזה הרעיון שיתפללו לה' בלבד לגאולה ולא ליוסף.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מוציא מפשט; מרכב = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכב טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכב תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכב טפחא – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.11 בראשית – ויחי מז, כח (התשפ"א)

בראשית ויחי מט, כב: בן פרת יוסף בן פרת עלי-עין בנות צערה עלי-שור:

[תרגום אונקלוס] (מט, כב) ברי דסגי יוסף ברי דאתברך כגופן דנציב על עינא דמיא תרין שבטין יפקון מבנוהי יקבלון חולקא ואחסנתא: [רש"י] (מט, כב) בן פרת עלי-עין – חנו נטוי על העין הרואה אותו:

[בבלי זבחים יח, ב] רבי אבהו אמר, אמר קרא: (מט, כב) בן פרת יוסף בן פרת עלי-עין, עין שלא רצתה לזון ולהינות מדבר שאינו שלו, תזכה ותאכל כמלא עיניה.

(מט, כב) עלי-עין – מקף כבורר בין משמעויות מלת "עין" ואפשר גם של מלת "עלי". למלת "עין" לפחות המשמעויות (א) מעין, באר (אונקלוס) [פסיקתא זוטרית (לקח טוב)] שיהא שבטו פרה ורבה כמעיינ הנובע, (ב) עין איבר ראה (רש"י). לשתי המשמעויות יש פירושים.

(מט, כב) עלי-עין – מקף כבורר בין משמעויות מלת "עלי" (א) על – מעל, ליד, סמוך (ב) [מדרש אגדה (בובר)] (בר' ויחי מט, כב) אל תיקרי (מט, כב) עלי-עין, אלא עולי עין, שאין עין הרע שולט בזרעו: עולי – במשמע מכוסה, מוגן

(בר' ויחי מט, כב) בנות – זקף-גדול בתפקיד שלוש, פשט הכתוב כפ' [רש"י] בנות צערה עלי-שור – בנות מצרים היו צועדות על החומה להסתכל ביופיו. ובנות הרבה צעדה, כל אחת ואחת² במקום שתוכל לראותו משם. עלי-שור. על ראייתו, כמו (במ' בלק כד יז) אשורנו ולא קרוב. ומדרשי אגדה יש רבים, וזה נוטה לישב המקרא:

ועל הפשט נוספות שלוש דרשות: (א) בנות צלופחד [רש"י] ותרגום של אונקלוס בנות צעדה עלי שור תרין שבטין יפקון מבנוהי וכו'. וכתב בנות על שם בנות מנשה בנות צלפחד שנטלו חלק בשני עברי הירדן.

(ב) לאה בלהה זלפה קדמו לבניהן במפגש עם עשו. [רש"י] וברחל כתיב (בר' וישלח לג), ואחר נגש יוסף ורחל וישתקו: אמר יוסף רשע הזה עינו רמה, שמא יתן עינו באמי, יצא לפניו ושרבב קומתו לכסותה, והוא שברכו אביו בן פורת, הגדלת עצמך יוסף עלי עין של עשו, לפיכך זכית לגדולה:

(ג) שלא תשלוט ביוסף ובזרעו עין הרע. יש לימוד שבנשים מצוי כישוף (ויקרא קדשים), והטלת עין הרע. אפשר שלכך פ' [רש"י] בנות צערה עלי-שור – להסתכל כך בצאתך על מצרים (ט: זה פשט הכתוב). ועוד דרשוהו לענין שלא תשלוט בזרעו עין רעה, ואף כשברך מנשה ואפרים ברכם כדגים שאין עין רעה שולטת בהם: [מדרש אגדה (בובר)] (בר' ויחי מט, כב) אל תיקרי (מט, כב) עלי-עין, אלא עולי עין, שאין עין הרע שולט בזרעו:

(מט, כב) עלי-שור. – מקף כבורר בין משמעויות מלת "שור", (א) פ' [רש"י] חומה (ב) פ' [רש"י] ראה. לשתי המשמעויות יש פירושים.

(בר' ויחי מט, כב) בנות – זקף-גדול בתפקיד שלוש,

[תורה שלמה שה] ... אמר לו הקב"ה אתה לא תלית את עיניך והבטת בהן, חייך שאתה נותן לבנותיך צעידה בתורה מהו צעידה פרשה (כ"ר פצ"ח, יח). וב- [ת"ש הערה שה] ... ואולי יש לפרש צעידה בתורה היינו מלשון צעד וחלק בארץ שמגיע להן כדין תורה

... בנות צלופחד משבט מנשה בן יוסף זכו לשלוש אזכרות בתורה שבשתיים מהן הכרעות בעניני נחלות ואזכרה אחת בספר יהושע. (במ' פ' כולג) וצלפחד ברחם לא-היו לו בנים כי אם-בנות ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה ותראה: (במ' פ' כזא) ותקרבנה בנות צלפחד ברחם בן-גלעד בן-מקיר בן-מנשה למשפחת מנשה בן-יוסף ואלה שמות בנותיו מחלה נעה וחגלה ומלכה ותראה:

(במ' מסעי לו, יא) ותהינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהו לנשים: (יהושע יג, ג) וצלפחד בן-רחם בן-מקיר בן-מנשה לא-היו לו בנים כי אם-בנות ואלה שמות בנותיו מחלה ונעה חגלה מלכה ותראה:

[ספורנו] (בר' ויחי מט, כב) בן פרת יוסף. הנה יוסף הוא בן גפן פורת ענף של גפן פוריה ... בן פרת עלי-עין בנות. וענינו היה כענין ענף של גפן פוריה סמוך למעין שהיא פורת ומגדלת בנות שהן ענפים: אפשר כי בטעם (בר' ויחי מט, כב) בנות – זקף-גדול בתפקיד שלוש, יעקב אבינו בברכתו ליוסף מרמז אל הגאולה שהחלה להאיר בחלום שר המשקים (בר' וישב מג) ובגפן שלשה שריגים (רש"י מ), שריגים – זמורות ארוכות שקורין וידי"ץ בלע"ז [ענף גפן] והנמשכת בשלושה ענפים בפנימיות התורה (ימין שמאל ואמצע) בנות במשמע ענפי גפן מובא ב-[שכל טוב (בובר)] ד"א בנות. הן הן פארותיו תהו וצועדות ומשתרגות על שור העיר כגפן הסמוכה לחומת העיר הנוטעה על העין ותארכנה פארותיו עולות ומשתרגות על חומות העיר והבנות הן פארות, כך בני יוסף נחלתן הולכת ומתרחבת: הן הן פארותיו תהו וצועדות ומשתרגות על שור העיר כגפן הסמוכה לחומת העיר הנוטעה על העין ותארכנה פארותיו עולות ומשתרגות על חומות העיר והבנות הן פארות, כך בני יוסף נחלתן הולכת ומתרחבת:

[שכל טוב (בובר)] בנות צערה. תיבה נקודה בשני חוטרין, ומושכים טעם קריאתה להשמיע המלה כלשון רבות, טעם שני חוטרין היינו מרכב כפולה, אבל לא בגירסה שלפנינו.

בראשית ויחי מט, כג: וימרהו ורבו וישטמהו בעלי חצים:

[בראשית רבה (וילנא) ויחי פצ"ח, יט] (בר' ויחי מט, כג) וימרהו, בן שהמר (ג"א הפר) לאחיו (שהביא דיבת אחיו רעה לאביהם דורש "פורת" כ"הפרה), בן שהמירו לו אחיו (שמכרוהו לעבד), בן שהמירה (ג"א הפרה) לו אדניתו, אבל איני יודע מי ירבה ת"ל ורבו (מתנות כהונה)

שהם (האחים) החזיקו במריבה (ט: וכך גם אשת פוטיפר החזיקה במריבה), וישטמהו בעלי חצים, אלו בעלי מחיצתו שהשליכו עליו דברים קשים כחץ, (כתב ב-[לקח טוב]) אלו שמעון ולוי שנאמר (בר' וישב לו, יח) ויתנקלו אתו להמיתו: (תהלים קכד) חצי גבור שנוגים, ומה ראה למשלך (לדיבורים של לשון הרע) בחץ מכל כלי זיין מכלי זיין מכין במקומו וזה מכה מרחוק, כך הוא לשון הרע דאמור ברומי וקטיל בסוריא, ולא ככל גחלים אלא כ- (שם) גחלי רממים: שכל גחלים כבים מבפנים אבל גחלי רממים אף על פי שהוא כבה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנתי – הלהים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרנא – מצרף; תבר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל ופוט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.12 בראשית – ויחי מז, כח (התשפ"ב)

בראשית ויחי מחב, ב: ויגד ליעקב ויאמר הנה בנה יוסף ברא אליו ויתחזק ישראל וישב על המטה:

(בר' ויחי מחב, ב) **ויגד ליעקב ויאמר** – מונח זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים עולה 576 = תקע"ו, (רש"י) (א) **ויאמר ליוסף** – אחד המגידים, ... ויש אומרים אפרים היה וגו' [תנחומא ו, (ב) ויגד] – המגיד ליעקב ולא פירש מי וגו' טט – לפי שכבר מצאנו מקראות אחרים בהם זקף-קטן זקף-גדול, או רק זקף-גדול מטעים מקרא שרמזו לנבואה, רוח קודש, בת קול אפשר שגם כאן המגיד הסתמי משמעותו כעין הודעה רוחנית כעין ענין גי' תקע"ו (= הודיעו). ראה פתרון אפשרי להלן: (מחב, ב) **ליעקב ויאמר** – זקף-קטן זקף-גדול גי' המלים המוטעמות 212 + 257 = 469, ההפרש של גי' המלים המוטעמות מגי' המלים זקף-קטן זקף-גדול 107 = 576 - 469 = קב"ה (ר"ת קדוש ברוך הוא) (בשם הבחור א"צ"ו הי"ו) (תורה שלמה יז) (בר' ויחי מחב, ב) **ויגד ליעקב ויאמר** מי הגיד לו, מן ד(א)מר בנימין ומן ד(א)מר רוח הקודש. [בר' פצ"ו בכת"ו במנח"י]. דרך למוד זאת מצרפת את מלת **ויאמר** וטעמה זקף-גדול לקבוצה של מופעים כאלה הקושרים אותם לרוח הקודש. ובהסבר (בר' תול' כו, כד) **ויגד אליו ה' בלילה ההוא ויאמר אנכי** הוצע לומר "ויאמר" הוא נבואה מעולם האצילות המתגלה לנביאים בעולם הבריאה המאמר [תניא, שער היחוד והאמונה פ"ב]

(תורה שלמה כד) (בר' ויחי מחב, ב) **ויתחזק ישראל וישב על המטה**: חזק עצמו וישב לו, שלא יבדל אתם מיסב ויאמרו שכיב מרע היה ולא היה יודע מה עשה [למדנו]. [ת"ש הערה כד] ... רבי אחא אמר שלא יאמרו מתנות שכיב מרע היו ברכתיו ולא היה יודע מה עשה לכך. נתחזק ועמד וישב, שידעו שמתנותיו היו מתנות בריא. ובמדרש אגדה, (מחב, ב) **ויתחזק ישראל וישב על המטה**: לפי שרצה שיהיה דבריו כתובין ומסורין דברי בריא ולא דברי שכיב מרע. החזקוני מבאר דרש הנ"ל דהרי באמת מתנת שכיב מרע מתנה גמורה וז"ל התחזק בחזקו להראות עצמו כבריא לפי שמתנת שכיב מרע עם עמד יכול לחזור בו ועכשיו לפי שרצה לברכם נתחזק להיות מתנתו מתנת בריא, שאינו יכול לחזור בו. ראה [בבלי בבא בתרא קמ"ב]. (מחב, ב) **ויתחזק ישראל** – פשטא זקף-קטן, שני למודים בפשט, (למד א) מתנת בריא ולא מתנת שכיב מרע שדעתו עשויה להיות מטורפת. (למד ב) מתנת בריא, שאינו יכול לחזור בו. ועוד דרך להסביר (מחב, ב) **ויתחזק ישראל** – פשטא זקף-קטן, שני למודים בפשט, (למד א) כנלמד ב-[מדרש הגדול] (מחב, ב) בשביל לחלוק כבוד למלכות. (למד ב) [שכל טוב (בובר)] (מחב, ב) **ויתחזק ישראל**. מתוך חוליו נתחזק: (מחב, ב) **וישב** – טפחא בתפקיד שני בעצמו של יעקב מחולשה ואפשר שקשה היה לתקשר עמו, למצב של כעין בריא ובעל דעה צלולה לענין הברכות והעברת הבכורה מראובן ליוסף וכבכור קבלת שני חלקים בארץ-ישראל. (מחב, ב) **על המטה** – סלוק כהגבלה [שכל טוב (בובר)] שכבר היה שוכב בחליו.

בראשית ויחי מחג, ג: ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי נראה-אלי בלוי בארץ כנען ויברך אתי:

[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)] (בר' ויחי מחג, ג) **ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי נראה-אלי בלוי בארץ כנען**. התחיל לספר לו על אחוזת ארץ ישראל, שעתידיה להתחלק לשבטים, אף על פי שבנימין נולד בדרך, גם הוא נקרא קהל, שנאמר (בר' וישלח לה, יא) **פרה ורבה גוי וקתל גוים יתנה ממך**

[שכל טוב (בובר)] (בר' ויחי מחג, ג) **ויאמר יעקב אל-יוסף**. התחיל לספר לו שהיתה השכינה שורה עליו ובישרו הקדוש ברוך הוא להנחיל לזרעו ארץ ישראל בעוה"ז ולימות המשיח: **אל שדי**. שדי לעולם אלהותו: **נראה-אלי בלוי בארץ כנען ויברך אתי**. קיים על הברכות שברכני אבא: [מדרש הגדול] (בר' ויחי מחג, ג) **ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי נראה-אלי בלוי**. אמר לו כשיצאתי מבית אבא לילך לחרן באתי אל בית אל והתפללתי שם ונדרתי נדר לה' (בר' ויצא כח, כב) **וכל אשר תמול לי עשר אעשרנו לך**: וכבר קיימתי בכל נכסי (אבל) ומבני שנתן לי הקדוש ברוך הוא לא הוצאתי מהן מעשר, הן שנים עשר הוצאתי מהן ארבעה בכורות שאין הבכור מתעשר, ראובן ואתה ודן וגד, נשתיירו שמונה וכבר בייך אותי הקדוש ברוך הוא בחזירתי לבית אל ואמר לי (בר' וישלח לה, יא) **פרה ורבה גוי וקתל גוים יתנה ממך** ולא נולדו לי שוב כנים, אלא (לה, יא) **פרה ורבה בכנימין שהיה במעי אמו, (לה, יא) גוי וקתל גוים זה מנשה ואפרים**.

(בר' וישלח לה, יא) **ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקתל גוים יתנה ממך** ומלכים ממלציה יצאו:

[רשב"ם] (בר' ויחי מחג, ג) **נראה-אלי בלוי** – בשו"ב מפרש ארם. וכת' (בר' וישלח לה, יא) **אני אל שדי פרה ורבה**: (רד"ק) שם זכר לו שם (שדי) [מדרש הגדול] מלמד שמאמר יעקב הוא על גלוי ה' ביציאתו מהארץ, אלא שבפר' (ויצא כח, א – כב) לא זכר שם ש-די ואילו [רשב"ם] מלמד שמאמר יעקב הוא על גלוי ה' בחזרתו לארץ וזכר שם ש-די (בר' וישלח לה, יא) **ויאמר לו אלהים אני אל שדי**.

[אבן עזרא שיטה אחרת] – (בר' ויחי מחג, ג) **ויברך אתי**: וזאת היא הברכה: (טט) (בר' ויחי מחג, ג) **ויאמר אלי הנני מברך וגו'**

(בר' ויחי מחג, ג) **ויאמר יעקב אל-יוסף** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מהפך פשטא מרמזו שלפחות אחד מהלמודים יוצא מהפשט. ע"פ [שכל טוב] (למד א) בישרו הקדוש ברוך הוא להנחיל לזרעו ארץ ישראל בעוה"ז ולימות המשיח: ע"פ [לקח טוב] (למד ב) אחוזת ארץ ישראל עתידה להתחלק לשבטים

(בר' ויחי מחג, ג) **אל שדי נראה-אלי בלוי** – שני למודים. (למד א) מרכא תביר מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים ביניהם בקשר לנושא. אפשר שאלו הפרטים של הנדר ביציאת יעקב מהארץ. [מדרש הגדול] (בר' ויצא כח, כב) **וכל אשר תמול לי עשר אעשרנו לך**: וכבר קיימתי בכל נכסי (אבל) ומבני שנתן לי הקדוש ברוך הוא לא הוצאתי מהן מעשר, (למד ב) (בר' ויחי מחג, ג) **שדי נראה-אלי בלוי** – תביר מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל (ענין ב) או (הלכה ב) [מדרש הגדול] הן שנים עשר (בנים י) הוצאתי מהן ארבעה בכורות שאין הבכור מתעשר, ראובן ואתה ודן וגד,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ר ל) כי במצוות האמתי - הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - התשפ"ג; **מצות ההשערת**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקהא - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישיה: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מעט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

לפי' **[אלשיך]** הברכה של **(בר' וישלח להיא) אַנְי אֶל שְׂדֵי בְלוּז על (להיא) וּקְתַל גּוֹיִם** משמעה ששבט אחד שהוא קהל אחד יעשה שני עמים. ומה שאין לומר כי כלל השבטים יהיו עמים, ... והוא יתברך, אל שדי שיש די בברכותיו, אי אפשר שלא יקיים, אך הוא על (השבט הזה הוא יוסף) שני בניך שיחלקו לשנים כמפורש בכתוב **(מח,ה) וְעַתָּה שְׁנֵי-בְנֶיךָ ... אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה פְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהִי-לִי**:

(מח,ג) וַיִּבְרָךְ - טפחא בתפקיד שני ורבוי, לפי' **[אלשיך]** ב-**(מח,ה)** מחשבת יעקב הייתה ברחל שהחלפה בלאה ונולד ראובן ככבכור. טעם טפחא בתפקיד שני מרמז שה' יתברך ברכו שיוסף יכנס תחת ראובן לבכורה. **אָתֵי** - סלוק בתפקיד הגבלה, לומר שברכת ה' בלוז **(בר' וישלח להיא) פְּרָה וּרְבֵהָ** רק במלת **גּוֹי** כוונה אליו כי **[מלב"ם]** **(מח,ג)** שאז כבר היתה רחל מעוברת בבנימין ותיכף כשנסעו משם נולד בנימין (בזמן סמוך לברכה) ורחל מתה; והכתוב **(מח,ג) וּקְתַל גּוֹיִם יְהִיָה מִמֶּנּוּ** כוון אל יוסף. ע"פ **[העמק דבר]** **(בר' וישלח להיא) פְּרָה וּרְבֵהָ** הוא ע"פ **[בבלי יבמות סה]** דרש שמשמעו צווי לדורות המוגבל לזכרים ולא לנקבות. ובקשר ליעקב זאת ברכה לבניו ולא צווי ליעקב.

בראשית ויחי מח,ד: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מִצְרַיִם וְהָרַבִּיתִּיךָ וַנִּתְתַּיֶּךָ לְקַתֵּל עַמִּים וְנִתְתַּיֶּיךָ אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ אַחַת עוֹלָם:

(מח,ד) וַיֹּאמֶר אֱלִי - מונח רביעי, בתפקיד לפחות ארבעה למודי והם מסומנים בתוכן המדרש הבא: **[שכל טוב (בובור)] (בר' ויחי מח,ד) וַיֹּאמֶר אֱלִי**. בברכתו: **(למוד ב) הַקְּנִי**. **(למוד א) בזריזות (למוד ב) ומקורב: (למוד ג) מִפְּרֶךְ**. בבנים: **(למוד ד) וְהָרַבִּיתִּיךָ**. בבני בנים: **(למוד ה) וַנִּתְתַּיֶּיךָ לְקַתֵּל עַמִּים**. **(למוד ה) בישרני על בנימין שיהא קַתֵּל גדול (למוד ו) ואעפ"כ כל ה- עַמִּים** דהיינו כל השבטים יוצאי יריכו כולן יהיו קהל אחד: **וְנִתְתַּיֶּיךָ אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ בעולם הזה: אַחַת עוֹלָם**. אלו ימות המשיח: **[רש"י] (מח,ד) בשרני שעתידים לצאת ממני עוד (טט - א) קַתֵּל (טט - ב) עַמִּים** ואע"פ שאמר לי **(בר' וישלח להיא) גּוֹי וּקְתַל גּוֹיִם**, **גּוֹי** אמר לי על בנימין, ו**קַתֵּל גּוֹיִם** הרי שנים לבד מבנימין. ושוב לא נולד לי בן, למדני שעתידי אחד משבטי ישראל ליחלק **(א) (טט - פרש"י** הבא שייך ל-**(מח,ה) (וְעַתָּה שְׁנֵי-בְנֶיךָ הַנּוֹלְדִים לָךְ ... לִי-הֵם** אותה מתנה אני נתן לך. **[שפת"ח] (א) - בשם [רא"ם]** כלומר וחלוקו לשנים נחשב **כְּאַלֵּן** נולדו שני בנים אחרים, כי כל אחד מהם אשר במ חלק השבט אינו השבט הנחלק.

[רבי יוסף בכור שור] (מח,ד) וְנִתְתַּיֶּיךָ אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹאת וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני. **(ה-ז) (מח,ה) פְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן** - ליטול שני חלקים בארץ, ולכך קרוב לשליש ארץ ישראל לבני רחל בעבר הירדן, שיש לה שני מטות וחצי בתשעה מטות וחצי.

[ראב"ע פירוש שנמסר לתלמיד] ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי רצוני; וגו' (מח,ד) וְנִתְתַּיֶּיךָ - קדמא ואולא במלה אחת בתפקידים: **(א) בעושה תלוי מעשה, ליעקב אבינו הרשות להעניק חלקי הארץ לפי החלטתו (ב) שויון, השוואת בני יוסף לבני יעקב להשלים מנין השבטים ל"ב שבטים נוחלים וכל המסתעף מכך (נשיאת מטת יעקב לקבורה, מחנות במדבר, ירושת הארץ כשבטים).**
טט - [ראב"ע] אמנם חולק על, כנראה, רבי סעדיה גאון בפירושו ש-**הַקְּנִי מִפְּרֶךְ** בא בעבור בני יוסף, פירוש המתואם עם פרש"י. אבל בהמשך אומר 'והנכון בעיני, שאמר, השם אמר לי כי ארץ כנען תהיה לזרעי אחוזת עולם. ואני (יעקב) אתן לך בנחלת הארץ הבכורה ויקחו אפרים ומנשה חלקים בארץ כאשר יקח ראובן ושמעון שהם הגדולים מבני וגו'.'
טט - לדרך זאת וְנִתְתַּיֶּיךָ - קדמא אולא במלה אחת, בתפקיד כעין כלל המוציא לפועל את ברכת ה' אל יעקב, ומחלק הארץ לפי הברכה שאחד השבטים יהיה לשני שבטים ויעקב קובע שיוסף הוא הבכור ונוטל שני חלקים על אחיו.

(מח,ד) אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ - שני למודים. **(למוד א) דְּרָגָא תביר מרכא טפחא**, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ועל כל אחד חל אותו **(ענין א) או אותה (הלכה א)**.

(מח,ד) אֶת-הָאָרֶץ - את מרבה על הארץ תוספת כגון יושבי הארץ לעבדים אם קבלו על עצמם שבע מצוות בני נח או יותר מכך. אולי מרבה גם את עבר-הירדן מזרחה וסוריא ועוד. **(מח,ד) אֶת-הָאָרֶץ** - מקף כבורר, אפשר שזאת החלוקה **(למוד ב) (בר' ויחי מח,ד) הַנְּזֹאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ** - תביר מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל **(ענין ב) או (הלכה ב) (מח,ד) לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ** - מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. שזרעו יקיים אמונת ה' ותורה ומצוות. אבל טעם תביר של **(מח,ד) הַנְּזֹאת** מחלק וממעט ביתור לרבות של **לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ**

[אור החיים] (מח,ה) גם אם נאמר שיוסף הוא בחינת נפש יעקב ו-(מח,ד) זַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ מתיחס לבני יוסף, הנתינה היא על תנאי, שילכו בדרך יוסף הוא יעקב וכבר נודע ששבט אפרים היה בראש המורדים בשם מימי ירבעם והגלם מלך אשור ועד עתה נידחים בין הגוים ואין להם אחוזת עולם ונזכה שיגאלו במהרה בגאולה השלמה.

אבל אפשר שזוה לא מחלט בתמידות אחוזת עולם, כי הארץ ניתנה לבני ישראל על תנאי שיקיימו תורה ומצוות, אחרת הארץ תקיאם כאשר קאה את הגוי אשר לפניהם. אפשר שבכך מוסבר **(מח,ד) לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ** - מרכא טפחא - יתור לרבות, כי אפשר שתבת אחריו יתירה ומשמעה שאם זרעך ילך אחריו היינו בדרכיך אז הארץ תהיה אחוזת עולם.

(מח,ד) אַחַת עוֹלָם (הכוונה לאת-הארץ) מרכא מרבה, סלוק מגביל ובסה"כ רבוי הגבלות על **וְנִתְתַּיֶּיךָ** שהנתינה במאמר השם ופעולת ישראל היא על תנאי שזרעו ילך אחריו בדרכיו.

ועוד הגבלה נלמד ב-**[ילקוט שמעוני תורה פרשת ויחי רמז קנו]** כל מי שיש לו אחוזה איקרי קהל ולוי שאין לו אחוזה לא איקרי קהל, א"כ חסרו להו י"ב אמר אביי **(מח,ה) ... אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה פְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהִי-לִי**:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – החלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: תאנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.13 בראשית - ויחי מז, כח (התשפ"ג)

בראשית ויחי מט, לא: שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם וְאֵת שָׁרָה אִשְׁתּוֹ שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־יִצְחָק וְאֵת רַבְקָה אִשְׁתּוֹ

וְשְׁמָה קָבְרָתִי אֶת־לָאָה:

[ספרא בחוקותי פרשה ב תחילת פרק ח אות ט] אין לי אלא אבות אימהות מנין תלמוד לומר וְאֵת, ואין אתים אלא אמהות שנאמר (בר' ויחי מט, לא) שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם וְאֵת שָׁרָה אִשְׁתּוֹ, ומנין שהבית כרותה לארץ תלמוד לומר והארץ אזכור.

(הסבר לספרא ב-) [ויקרא רבה (וילנא) (פרשת בחקותי) פרשה לו סימן ה] ולמה הוא מזכיר וְאֵת שָׁרָה אִשְׁתּוֹ וזכות הארץ עמהם אמר ר"ל משל למלך שהיה לו שלשה בנים ושפחה אחת משלו מגדלתן כל זמן שהיה המלך שואל שלום בניו היה אומר שאלו לי בשלום המגדלת כך כל זמן שהקב"ה מזכיר אבות מזכיר הארץ עמהם הה"ד (וי' בחקתי כו, מב) וְנִכְרַתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר: [אילת השחר] (דב' ויהי' ל, כא – כב) [הנהגה בתפילות מזכירים זכות אבות ולא זכות אמהות, אבל בסליחות אומרים זכור לנו ברית אבות ואמהות, והבית שהי' עם האמהות נזכר בת"כ עה"פ (וי' בחקתי כו, מב) וְנִכְרַתִּי אֶת־בְּרִיתִי וגו', אין לי אלא אבות אִמָּהוֹת מנין וכו', ואולי הטעם בזה משום שאין ראוי לבקש מהקטן במעמד הגדול, והאבות נחשבים כרב כלפי האמהות, ובאמת אצל רחל שקבורה לבד מתפללים, ומ"מ זה לא קשה למה מתפללים ליצחק בפני אברהם וליעקב בפני אברהם ויצחק, משום שלכל אחד מהאבות הי' שלימות מיוחדת בענין אחר, ועוד מצינו בב"מ פ"ה ב' שאליהו מעיר את האבות להתפלל, ולא נזכר שמעיר את האמהות וצ"ב]: אפשר שבמשל של ר"ל השפחה היא לא רק ארץ ישראל אלא גם זכות האמהות שגידלו שלושה דורות של הבנים, שרה את יצחק, רבקה את יעקב, לאה את ששה בניה ובני זלפה שפחחה.

(בר' ויחי מט, לא) וְאֵת שָׁרָה ... וְאֵת רַבְקָה – כל מלת את ללא מקף אחריה להדגיש את זכותן לעם ישראל מכה עצמן

[שכל טוב (בובר)] (בר' ויחי מט, לא) שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם וְאֵת שָׁרָה אִשְׁתּוֹ. אף על פי שמתה שרה תחלה מפני כבודו של אברהם הזכיר אברהם תחלה, והי' ליצחק ורבקה, ואידי דכתב רישא שמה קברו, כתב מצינתא שמה קברו, דהוה למכתב שמה קברנו את יצחק אני ועשו. ועוד מפני שיעקב לא נמצא על קבורת רבקה אמו, לפיכך לא כתיב שמה קברנו: וְשְׁמָה קָבְרָתִי אֶת־לָאָה. לכך ראוי לי ליקבר אצלה:

(רמב"ן [בר' ויחי מט, לא]) וטעם שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־יִצְחָק – שלא אמר קברתי, בעבור היות עשו עמו בקבורת אביהם ולא ירצה עתה להזכירו. ועוד, שלא יצטרך עתה להאריך לאמר שמה קברנו את יצחק ושמה קברו את רבקה אשתו, כי לא היה הוא בקבורת אמו. והזכיר להם בצואתו המערה והנקברים בה, לגדל המקום, כדי שיזדרזו לקברו שם:

(בר' ויחי מט, לא) אֶת־יִצְחָק – מקף כבורר האם השתתפות עשו בקבורת יצחק גרעה משהו בקבורה כי עשו לא עבד את ה'..

על בסיס הסבר זה ביצחק אפשר להסביר שטעם מקף של (מט, לא) אֶת־אֲבֹרְתָם בורר האם השתתפות ישמעאל בקבורה, אפילו אחרי חזרתו בתשובה, שמעיד על כך שהוליד את יצחק לפניו, האם גרעה ממכובדות קבורת אברהם, ואולי גם השתתפו בה מבני קטורה שישמעאל והם לא עבדו את ה' כמו אברהם. לאילו בקבורת שרה ורבקה כתוב (בר' ויחי מט, לא) וְאֵת שָׁרָה ... וְאֵת רַבְקָה – כל מלת את ללא מקף אחריה. מלמד שבקבורתן לא השתתפו אילו שאינם עובדי ה' ולא היה בקבורתן ערעור על המקום במערת המכפלה.

[רמב"ן [בר' ויחי מט, לא] ויתכן שרמזו להם באמרו וְשְׁמָה קָבְרָתִי אֶת־לָאָה, שכבר החזיק הוא במערה, ואמר זה כנגד עשו שלא יערער הוא ובניו בקבורתו לטעון שהמערה שלו כי הוא הבכור, והוא הראוי להקבר עם אבותיו, ואף על פי שהלך אל ארץ אחרת, יהיו נושאים אותו משם כאשר ישאו בניו את יעקב, כי ירצה להקבר עם אבותיו הקדושים וליחד אתם בקבורה, ואם יקבר שם עשו לא יקבר שם יעקב, כי אין לשתי משפחות בית קבורה אחד. וזהו גם כן מה שאמר (בר' ויחי ג, ה) קָבְרֵנִי אֶשֶׁר פָּרִיתִי לִי, שכבר כרה לו הקבר להחזיק בו:

(בר' ויחי מט, לא) וְשְׁמָה קָבְרָתִי אֶת־לָאָה, (בר' ויחי מט, לא) וְשְׁמָה קָבְרָתִי – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אפשר שבשעה שהכינו את קבר לאה עשו הכנה לקבר יעקב (מט, לא) אֶת־לָאָה – מקף כבורר האם בקבורת לאה עברה ללא ערעור עשו או שהיה בה ערעור עשו, ונראה מ-[רמב"ן] שהיה ערעור עשו שגרע ממכובדות קבורת לאה, (מט, לא) אֶת־לָאָה – סלוק כמגביל כפי' [רמב"ן] שיעקב ניסה להגביל את ערעור עשו על קבורת לאה ומזה בעתיד על קבורת עצמו, ואף על פי שלם לעשו על חלקו במערת המכפלה, עשו ערער בלויית יעקב במערת המכפלה וחושם בן דן חבט בראשו שנעקר מגופו ונתגלגל למערת המכפלה. [אוצר החכמה, מדרשי הזוהר <לקט שמואל> - בראשית, קפניס שמואל, ע'רכג] (תרגום טט) אמר רבי שמעון בשעה שבא אברהם לקבור את שרה אדם וחיה לא הסכימו לקבלם מפני בושתם ולא רצו להתבייש עוד מפני מעשיהם הטובים של אברהם ושרה. אברהם אמר שימליץ לפני הקב"ה עבור אדם ולא יתבייש לפני הקב"ה לעולמין. אחרי שאברהם קבל על עצמו להמליץ על אדם וחיה, אדם חזר ונכנס למקומו חיה לא חזרה ונכנסה משום שגרמה לאדם לחטא, עד שקרב אברהם והכניסה אל אדם וקיבלה בשביל אברהם, וזהו שכתוב ואחר כן קבר את שרה אשתו, לשרה לא כתוב אלא את שרה והוא לרבות את חוה, שהחזירה לקבר ואז נתיישבו במקומם כראוי שם.

וְאֵת – במדרש נאמר שמלת "את" מ-(בר' ח"ש כג, יט) וְאֶת־יִצְחָק קָבְרָ אַבְרָהָם אֶת־שָׁרָה אִשְׁתּוֹ וגם מ-(בר' ויחי מט, לא) מרבה על קבורת שרה את הקבורה החוזרת של חוה.

וְאֵת שָׁרָה אִשְׁתּוֹ – זקף-קטן בתפקיד המספר שניים, אפשר שכאן מרמזו לקבורת חוה אשת אדם הראשון, ולקבורת שרה אשת אברהם. [אוצר החכמה, אספקלריא – יז >משה מריבה - מתנה <אדלר ש"א, ע' 454 ת"מ] תא חזי מה כתוב (בר' ח"ש כג, יט) וְאֶת־יִצְחָק קָבְרָ אַבְרָהָם אֶת־שָׁרָה אִשְׁתּוֹ דהיינו הגוף ונמנה בכתב הממונה עם שאר הצדיקים בחברתם על ידי דומה (שם המלאך הממונה על נשמות המתים). אמר רבי יצחק כך למדתי כל אלו הגופים הכתובים בידי של דומה ונפקדים על ידו יקומו לתחיה בזמן שעתידי הקב"ה להחיות שוכני העפר ווי להם לרשעים שאינם כתובים על ידו בכתב, שהם יאבדו בגיהנם לעולם.

(בר' ויחי מט, לא) שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם וְאֵת שָׁרָה אִשְׁתּוֹ – זקף-קטן מרמז לשני למודים בכתוב עד אליו (בר' ויחי מט, לא) שְׁמָה מונח מרבה למודים על עצמו ובתבנית הטעמים של הכתוב אחריו, בהיקש ממלות שם לומדים שהם קבועים במקום קבורתם. וקביעות זאת מוליכה ללמוד הבא: (למוד א) שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם – גרשיים רביע בתפקיד כעין יוצא מן הכלל ללמד על הכלל שהאבות והאמהות מלמדים זכות על בניהם עם ישראל ממקום הקבוע במערת המכפלה.

(למוד ב) (בר' ויחי מט, לא) קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם – גרשיים רביע בתפקיד כעין יוצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל. בדרך כלל נאמרים דברים כסדר קורותיהם [אילת השחר] והאבות נחשבים כרב כלפי האמהות, כאן ע"פ [שכל טוב (בובר)] יצא מן הכלל

שרה את הקבורה החוזרת של חוה.

וְאֵת שָׁרָה אִשְׁתּוֹ – זקף-קטן בתפקיד המספר שניים, אפשר שכאן מרמזו לקבורת חוה אשת אדם הראשון, ולקבורת שרה אשת אברהם. [אוצר החכמה, אספקלריא – יז >משה מריבה - מתנה <אדלר ש"א, ע' 454 ת"מ] תא חזי מה כתוב (בר' ח"ש כג, יט) וְאֶת־יִצְחָק קָבְרָ אַבְרָהָם אֶת־שָׁרָה אִשְׁתּוֹ דהיינו הגוף ונמנה בכתב הממונה עם שאר הצדיקים בחברתם על ידי דומה (שם המלאך הממונה על נשמות המתים). אמר רבי יצחק כך למדתי כל אלו הגופים הכתובים בידי של דומה ונפקדים על ידו יקומו לתחיה בזמן שעתידי הקב"ה להחיות שוכני העפר ווי להם לרשעים שאינם כתובים על ידו בכתב, שהם יאבדו בגיהנם לעולם.

(בר' ויחי מט, לא) שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם וְאֵת שָׁרָה אִשְׁתּוֹ – זקף-קטן מרמז לשני למודים בכתוב עד אליו (בר' ויחי מט, לא) שְׁמָה מונח מרבה למודים על עצמו ובתבנית הטעמים של הכתוב אחריו, בהיקש ממלות שם לומדים שהם קבועים במקום קבורתם. וקביעות זאת מוליכה ללמוד הבא:

(למוד א) שְׁמָה קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם – גרשיים רביע בתפקיד כעין יוצא מן הכלל ללמד על הכלל שהאבות והאמהות מלמדים זכות על בניהם עם ישראל ממקום הקבוע במערת המכפלה.

(למוד ב) (בר' ויחי מט, לא) קָבְרוּ אֶת־אֲבֹרְתָם – גרשיים רביע בתפקיד כעין יוצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל. בדרך כלל נאמרים דברים כסדר קורותיהם [אילת השחר] והאבות נחשבים כרב כלפי האמהות, כאן ע"פ [שכל טוב (בובר)] יצא מן הכלל

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טורדני) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח = מוציא מפשט; מרכא = מרבי; דרנא = מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא – תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

ומפני כבוד האבות כתבם לפני האמהות אף על פי שהאמהות מתו תחלה.

בראשית ויחי ויחי ניא: וְיָרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאֵבֶל בְּגֵרְוֹן הָאֵטָר וַיֵּאמְרוּ אֶבֶל-כָּבֵד זֶה לְמַצְרַיִם

על-פִּי קָרָא שְׁמָה אֵבֶל מוֹצְרִים אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן: תבנית הטעמים הבאה עשויה לרמז למלמד ולקָמֵד

(בר' ויחי ניא) הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי – קדמא ואולא רמז למלמד ... על-פִּי קָרָא שְׁמָה – (אתנח) גרשיים מהפך פשטא רמז לקָמֵד

(בר' ויחי ניא) יוֹשֵׁב – תרסא בתפקיד שיעור זמן של שלושה ימים,

(בר' ויחי ניא) וְיָרָא פזר בתפקיד ללמד למקום אחר בתורה ובתורה שבעל-פה, ואם צריך למלמד גם למקומו

(בר' ויחי ניא) יוֹשֵׁב – תרסא בתפקיד שיעור זמן של שלושה ימים, [תורה תמימה הערה יא] (בר' ויחי ניא) ... ועיניו ב- [ירושלמי מ"ק פ"ג

ה"ה] דלתא יומין נפשא מטייסא על גופא, סברא דחזרה לגופא, כיון דחמית ליה דאשתני זיו אפיה שבקא ליה ואולא, ואחר תלתא יומין הכרס נבקעת על פניו וכו', ... ועל יסוד זה הירושלמי שהבאנו קיי"ל בבבלי יבמות קכ"א א' אין מעידין על המת אלא עד שלשה ימים, משום דאחר ג' ימים אשתני זיו הפנים,

המלמד הוא דאחר ג' ימים אשתני זיו הפנים (של המת) ולכן ללָמֵד לענינו אין מעידין על המת אלא עד שלשה ימים

(בר' ויחי ניא) וְיָרָא פזר בתפקיד ללמד למקום אחר בתורה ובתורה שבעל-פה

(המשך) [תורה תמימה הערה יא] וע' ב- [אה"ע סי' ז'] - גם י"ל ע"פ דברי הירושלמי שהבאנו מקור וסמך למש"כ ב- [יו"ד הלכות

מליחה סי' ס"ט סעיף י"ב], הורו הגאונים [כך הלשון בטור] בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ולכן אין לאכלו מבושל אלא צלי וכו', יעו"ש, וכתבו הפוסקים שאין כל מקור ויסוד להוראה זו, ולפי הירושלמי הנ"ל י"ל

דהטעם שאחר ג' ימים משתני זיו אפיה, הסברא נוטה שהוא מפני קלקול והצטמקות הדם, ולפי"ז מבואר דאחר ג' ימים מצטמק הדם ואינו ראוי לצאת עוד אפילו ע"י מליחה, ודו"ק:

בראשית ויחי מטל: בַּמַּעֲרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הַמִּכְפֻּלָּה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מִמְרָא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן

אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָן לְאַחֲזַת-קָבֵר:

הסבר (א) למי נועדה מערת הקבורה [רמב"ן] (בר' ויחי מטל) ואמר (בר' ויחי מטל) אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָן

לְאַחֲזַת-קָבֵר, להודיע כי אברהם צוה שיהיה המקום ההוא בית הקברות להם לאחוזת עולם. אבל למטה (ג יג) כשאמר (בר' ויחי ניא)

וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּמַּעֲרָה שְׂדֵה הַמִּכְפֻּלָּה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֲזַת-קָבֵר, נתכוון הכתוב לרמוז כי ביעקב נשלמה כונת הצדיק, כי לשלשתם קנאה ולא יקברו בה עוד איש. ועל כן לא צוה יוסף שיקברו אותו במערה עם אבותיו:

וראיתי ב- [מכילתא לרבי שמעון בן יוחאי (בשלח יט)] שאמר להם יוסף וכשאתם מעלין אותי קברו אותי בכל מקום שתמצו, מקובל אני שאיני נכנס לקבורת אבותי, שאין נכנס לקבר אבות אלא שלשה אבות ושלוש אמהות, שנאמר שמה קברו את אברהם וגו', ואומר

(בר' ויחי נה) בַּקְּבָרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי, בי הוא פוסק:

(בר' ויחי ניא) אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֲזַת-קָבֵר וב- (בר' ח"ש כג) וַיִּמְוֵלֵי אֶת-מַעֲרַת הַמִּכְפֻּלָּה אֲשֶׁר-לִי אֲשֶׁר בַּקְּצֵה שְׂדֵהוּ

בְּקֶסֶף מְלֵא יַתְנַהֵה לִי בַתּוֹכְכֶם לְאַחֲזַת-קָבֵר: (בר' ויחי ניא) אֲשֶׁר קָנָה – מונח תרסא בתפקיד שיעור בית קברות של קבר אבות שלושה אבות ושלוש אמהות. קָנָה אַבְרָהָם – קדמא ואולא, כעין כלל ממדת כלל ופרט, והפרטים אחריו לְאַחֲזַת-קָבֵר – מקף כרב-מצב של

לְאַחֲזַת-קָבֵר, רביע, יש מדרש האומר שראוי היה יוסף להחשב על האבות להקבר במערת המכפלה, אבל הוא ציוה (בר' ויחי נכה) וְהַעֲלֵתָם אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה: ולא ביקש לקברו במערת המכפלה כי היא היתה עבור אדם הראשון וחזה אשתו, שלושה האבות ושלוש

האמהות, ארבע זוגות בלבד!

מוצע הסבר (ב) כלל בנושא הלכתי לקנין אחוזת קבר. (בר' ויחי ניא) אֲשֶׁר קָנָה – מונח תרסא בתפקיד שיעורים בשטח ובביצוע מערת

קבורה קָנָה אַבְרָהָם – קדמא ואולא, כעין כלל ממדת כלל ופרט, והנושא שלו הגדרת מה נכלל במכירת השְׂדֵה והפרטים אחריו

לְאַחֲזַת-קָבֵר – מקף כרב-מצב של לְאַחֲזַת-קָבֵר, ובצירוף (בר' ויחי מטל) אֲשֶׁר – תרסא עשוי להיות תפקיד שלישי ועוד. וגם (בר' ויחי ניא) לְאַחֲזַת-קָבֵר – רביע ארבעה פרטים בכלל, הצעת הרב א"מ פרל הי"ו: עשוי להיות גם מרומז ב- (בר' ח"ש כג) וַיִּמְוֵלֵי – רביע.

הפרטים כסדר הצעת הרב א"מ פרל הי"ו: (למוד א) קנין מקום הקבר – כאן המערה (למוד ב) [משנה בבא בתרא פ"ו מ"ח] החצר (למוד ג) [משנה בבא בתרא פ"ו מ"ז] דרך הקבר אין לה שיעור ברוחבה, וזה לזמן הלוויה בלבד. (למוד ד) [משנה ב"ב פ"ו מ"ז] קנין שטח המעמד

לעמידת המנחמים בשיעור זריעת ארבעה קבין (50 אמה * 33 ושליש אמה, הסבר שיעור זריעת סאה = 6 קבין 50 אמה על 50 אמה

מוצע הסבר (ג) כלל בנושא הלכתי לקנין שדה

(בר' ויחי מטל) אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה – קדמא ואולא, כעין כלל ממדת כלל ופרט והנושא שלו

הגדרת מה נכלל במכירת (בר' ויחי מטל) אֶת-הַשְּׂדֵה (בר' ויחי מטל) אֶת-הַשְּׂדֵה, רביע בתפקיד ארבעה פרטי הגדרות מה ואיך נכלל

במכירת שדה. והם נמנים בארבע משנות של [משנה בבא בתרא פ"ז] כאשר (בר' ויחי מטל) אֶת-הַשְּׂדֵה – מקף כבורר בכל אחת

מהמשנות בין הבדלי לשון המכירה [משנה א] מבררת הבדל בין בית כור עפר אני מוכר שלא כולל סלעים ונקעים ובין כבית כור עפר אני מוכר הכולל סלעים ונקעים [משנה ב]. בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פחת כל שהוא ינכה הותר כל שהוא יחזיר אם אמר הן

חסר הן יתר אפילו פחת רובע לסאה (1 מ-24) או הותר רובע לסאה הגיעו יותר מכאן יעשה חשבון מה הוא מחזיר לו... [משנה ג] מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דברי

בן ננס בסמיניו ובמצריו פחות משתות (בשטה יתר או חסר) הגיעו עד שתות ינכה: [משנה ד] האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ ובן

חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה:

טעמי תרסא בתפקיד שיעורי שטח שדה ושיעור יתר וחסר בשטח שהמכר יתקיים כמות שהוא או ינכה או יוסיף. אומדנים, שמאות, אם העסקה היא שדה שאני מוכר כור שאני מוכר, משמע שטח בערך כור ובטעות עד ששית מהשטח המכר קיים.

אפשר כי תבנית סוגרת דיבור מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָן - תביר מרכא טפחא מה ממועט ממכר. על-פני מִמְרָא - מרכא סלוק כרובי הגבלות על מה נכלל במכר. ובנוסף פלוני מוכר שדה משדותיו ומצייין מאפיין לשדה הנמכר וכגון כאן על-פני ממרא שדה שנושקף, שלפני מקום בעל

שם ידוע או שדה השייך לבעל שם ידוע בכך ממעט שדות אחרים מהמכר.